

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Трговина људима као облик организованог
криминала**

(мастер рад)

Ментор

Проф. др Дарко Димовски

Студент

Томислав Микић

Број индекса: M022/23-о

Ниш, 2025. године

САДРЖАЈ

УВОД.....	1
1. Предмет и значај истраживања	1
2. Циљ истраживања.....	1
3. Методологија истраживања.....	2
4. Структура рада.....	2
I ПОЈАМ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА	3
II ОБЛИЦИ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА	9
1. Принудни рад.....	9
2. Сексуална експлоатација	11
3. Принуда на вршење криминалних активности и принуда на просјачење	12
4. Принудни (присилни) брак	13
5. Уклањање (крађа) органа.....	14
6. Трговина људима у ратним околностима	15
III УЗРОЦИ И ФАКТОРИ РИЗИКА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА.....	17
1. Социоекономски фактори.....	18
2. Политички и безбедносни контекст.....	20
3. Психолошки и породични фактори	21
IV ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛ И ТРГОВИНА ЉУДИМА	22
1. Организовани криминал и криминалне групе трговаца људима.....	22
2. Фазе процеса трговине људима.....	24
2.1. Фаза порекла	24
2.2. Фаза транзита	26
2.3. Фаза дестинације	27
3. Руте трговине људима.....	28
4. Корупција и инфилтрација у институције	31
5. Подаци о трговини људима у Европи	32
V МЕЂУНАРОДНИ ПРАВНИ ОКВИР И ЗАШТИТА ЖРТАВА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА.....	38
1. Улога међународних организација	38
2. Међународни правни инструменти	39
3. Међудржавна сарадња.....	44

VI ДОМАЋИ ПРАВНИ ОКВИР И ЗАШТИТА ЖРТАВА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА	46
1. Правни оквир	46
2. Стратегије и програми	49
VII ПРЕВЕНЦИЈА И БОРБА ПРОТИВ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА	51
1. Институције и службе за заштиту жртава трговине људима у Републици Србији	51
2. Идентификација и реинтеграција жртава.....	54
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	57
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ	59
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ	64
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ.....	67
ABSTRACT AND KEYWORDS	68
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА.....	69

УВОД

Трговина људима представља савремени облик ропства који, поред трговине особама, обухвата и ропство у ужем смислу, принудно служење и присилни рад. Иако ова појава није нова, током последњих деценија попримила је нове облике и димензије. Њен раст и трансформацију условили су процеси глобализације и убрзан развој савремених технологија. Модерну трговину људима одликују невидљивост, висока мобилност и снажна организација на међународном нивоу.

1. Предмет и значај истраживања

Предмет мастер рада је анализа феномена трговине људима, са освртом на правни, институционални и друштвени аспект борбе против кривичног дела трговине живим бићима. У мастер раду су приказани и објашњени појам и облици трговине људима, фактори ризика који доводе до тих појава, начини деловања криминалних група и појединаца који се баве трговином људима, међународни и домаћи правни оквир и механизми за заштиту лица – жртава трговине људима.

Трговина људима један је од најтежих облика кршења људских права. Упркос напорима међународне заједнице и домаћих институција и организација, број идентификованих жртава је и даље веома висок, број процесуираних починилаца овог кривичног дела је и даље мали, а механизми заштите жртава нису увек у довољној мери ефикасни. С обзиром на сложеност проблема, његове дубоке друштвене, економске и политичке узроке, било је потребно темељно истражити постојеће оквир и указати на могуће правце побољшања у пракси.

2. Циљ истраживања

Циљеви мастер рада су идентификација, анализа и критичка оцена кључних феномена у контексту трговине људима и приказ правних и институционалних механизма за спречавање трговине људима и заштиту жртава. Мастер рад би требало да:

- Расветли појам и основне облике трговине људима у савременом друштву;
- Препозна најчешће факторе ризика и узроке које лица могу начинити жртвама трговине људима;
- Анализира повезаност трговине људима са организованим криминалом;
- Оцени усклађеност домаћег законодавног оквира са међународним стандардима и прописима у овој области;
- Прикаже улогу државних органа, цивилног сектора и међународних организација у превенцији и борби против трговине људима.

3. Методологија истраживања

Истраживање у оквиру овог мастер рада засновано је на дескриптивно-аналитичком приступу, којим се испитују нормативни, институционални и друштвени аспекти трговине људима као облика организованог криминала. У раду је коришћена квалитативна метода, пре свега анализа садржаја релевантне научне литературе, домаћих и међународних правних извора, закона, прописа, извештаја организација и институција, као и званичних података.

4. Структура рада

Рад је подељен у седам тематских поглавља. У првом делу разматрају се појам и облици трговине људима, са посебним освртом на различите видове експлоатације. Наредно поглавље посвећено је анализи узрока и фактора ризика који доприносе трговини људима. У четвртном поглављу се анализира повезаност трговине људима са организованим криминалом, укључујући фазе процеса и руте којима се жртве крећу. Пето и шесто поглавље обухватају правни оквир и институционалне механизме на међународном и домаћем нивоу, док је седмо поглавље посвећено превенцији, идентификацији и заштити жртава. Рад се завршава закључним разматрањима и предлозима мера за унапређење борбе против трговине људима.

I ПОЈАМ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Ново ризично друштво је концепт који је развио социолог Улрих Бек и обухвата савремено доба у којем су ризици постали глобални, нематеријални, тешко уочљиви и често непредвидиви, а не односе се на појединца, већ на читаво друштво.¹ Они више не потичу само од природе, већ од људских активности. Друштвено признати ризици су они које су друштво и политички актери препознали као значајне, обично након јавних расправа, медијских извештаја или одређене кризе. У традиционалним друштвима они нису били перципирани као опасности, јер нису постојали у таквом облику или нису били препознати. Данас су они политичка тема и захтевају интервенцију државе, доношење закона, стратегија и мера управљања.² Ризик трговине људима препознат је као категорија ризика савременог доба.³ Укупно „људска небезбедност ствара друге видове угрожавања појединаца, укључујући и трговину људима“.⁴

Трговина људима постоји дуго, али је у фокусу јавности од XIX века када се почело говорити о једнаким правима и слободи свих људи. Иако су у том периоду донети први закони против ропства, до осамдесетих година XX века није постојао јединствени међународни појам трговине људима. Након пада Берлинског зида и распада СССР поново је покренуто интересовање за ову тему, с обзиром на значајан пораст трговине женама и децом из Источне Европе.⁵

Трговина људима је модерни облик ропства које, поред тога, обухвата ропство, принуду на служење и принудни рад.⁶ Иако није нов феномен, у претходним деценијама је добила нове облике и размере.⁷ Њен развој условљен је глобализацијом и развојем модерних технологија, а модерни облик трговине људима карактеришу „невидљивост, мобилност и организованост у међународним размерама“.⁸ Процењено

¹ B. Kovačević, I. Kovačević, *Globalizacija destrukcije*, Banja Luka, 2019, Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, 2019, стр. 12.

² *Ibidem*, стр. 61.

³ B. Kovačević, Rizici i bezbjednosne prijetnje, у: Kovačević, B. (ур.), *Rizici i bezbjednosne prijetnje (zbornik radova)*, Banja Luka, 2015, Udruženje nastavnika i saradnika Univerziteta u Banjoj Luci, стр. 11–12.

⁴ Н. Пајић, Трговина људима: социоекономски и културни чиниоци, *Годишњак Факултета Безбедности*, бр. 1, 2017, стр. 241.

⁵ А. Ђукић, Medijsko uokviravanje trgovine ljudima, *Megatrend revija*, вол. 18, бр. 2, 2021, стр. 45.

⁶ Stop the Traffik, *Definition and scale*, (2022), преузето: 17. 4. 2025. <https://stopthetraffik.org/what-is-human-trafficking/definition-and-scale/>

⁷ S. Ćopić, Putevi trgovine ljudima u Evropi i pozicija Srbije na njima', *Temida*, вол. 11, бр. 4, 2008, стр. 49.

⁸ N. Mrvić-Petrović, Trgovina ljudskim bićima kao specifična forma ženske migracije, *Temida*, бр. 1, 2002, стр. 13.

је да је у некој врсти модерног ропства сваки сто педесето лице на светском нивоу.⁹ Тачни и прецизни подаци о трговини људима не постоје, јер се она често одвија у тајности, ван домашаја институција и закона. Због тога се сматра да постоји такозвана *тамна бројка* – непријављени случајеви трговине људима – која је знатно већа од званичне статистике.¹⁰

„Трговина људима је по мноштву елемената међународни, организовани и криминални феномен који има тешке последице за сигурност, напредак и људска права његових жртава и друштво у целини“.¹¹ Као друштвено-економски феномен, трговина људима је у великој мери условљена структурним неједнакостима у светској расподели рада и капитала. Појаве као што су сиромаштво, друштвена дискриминација и маргинализација стварају услове и подлогу за њен развој.¹² „У друштвима која су традиционално сиромашна и неразвијена савремени глобализациони процеси додатно продубљују постојећи јаз између богатих и сиромашних, те се отуда те земље јављају као „извознице белог робља“.¹³ Корупција је један од важних чинилаца који продире у све фазе трговине људима: од врбовања, експлоатације, чак и након изласка из тог система, што је чини једним од главних фактора који омогућавају да овај облик организованог криминала и даље постоји.¹⁴

Трговина људима је, за разлику од других типова експлоатације, њена озбиљна кривична форма. Други облици експлоатације особа не морају бити до те мере озбиљни, не морају бити искључиво криминална активности и не морају укључивати трговину људима (нпр. мобинг, експлоатација избеглица, нехумани радни услови), али се могу са њом преклапати.¹⁵

У *Конвенцији Савета Европе о борби против трговине људима – Варшавској конвенцији* – трговина људима дефинисана је као „врбовање, превоз, пренос, скривање

⁹ ILO, Walk free, IOM. *Global estimates of modern slavery: Forces labour and forced marriage*, Geneva, 2022, International labour organization (ILO), Walk free, International organization for migration (IOM), стр. 1.

¹⁰ D. Tošić, *Trgovina ženama kao jedan od oblika nasilja nad ženama*, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, вол. 90, бр. 3–4, 2018, стр. 171.

¹¹ M. Anđelković, *Prostitucija i ilegalna migracija kao pojave iza kojih se krije moguća trgovina ljudima – Analiza prakse organa za prekršaje u Beogradu*, *Astra – Akcija protiv trgovine ljudima*, 2003, стр. 47.

¹² S. Ćopić, *op. cit.*, стр. 63.

¹³ Н. Пајић, *op. cit.*, стр. 242.

¹⁴ N. Rajić, *Korupcija i trgovina ljudima – (Ne)istraženo jezgro*, *Megatrend revija*, вол. 20, бр. 3, 2023, стр. 179–180.

¹⁵ Д. М. Марковић, *Безбедносни изазови, ризици и претње илегалних миграција* [докторска дисертација], Београд, 2016, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, стр. 15.

или пријем лица уз примену претње или употребе силе или других облика принуде, отмице, преваре, обмане, злоупотребе власти или положаја рањивости или давања или примања новца или погодности у циљу добијања пристанка лица које има контролу над другим лицем, у сврху експлоатације“.^{16,17}

Експлоатација се, у истом документу, односи на сексуалну експлоатацију, принудну проституцију, рад или услуге, било који облик ропства или њему сличне праксе, као и потчињавање лица и уклањање органа другим лицима.^{18,19}

Трговина људима сматра се тешким кривичним делом које обухвата:^{20,21}

1. Радњу – продају, куповину, врбовање особе, сакривање и задржавање особе против њене воље;
2. Средство – примену силе и принуде, претње и друге видове застрашивања и злоупотребе особе;
3. Циљ – различити облици експлоатације особа, о којима ће бити речи у наредном поглављу.

Примарни циљ једног или више лица који спроводе трговину људима јесте стицање финансијске користи изабљивањем других лица – жртава трговине људима – уз настојање да се жртва што дуже задржи у таквом односу како би финансијска корист од њеног изабљивања била стални извор прихода.²²

Жртвом трговине људима сматра се свако лице (жртва) која је врбована, превезена и експлоатисана уз употребу присиле, преваре, претње, обмане и злоупотребе положаја, без датог пристанка или уколико је пристанак лица добијен на неки од наведених начина. Уколико је жртва малолетно лице, аутоматски се сматра жртвом трговине људима, јер нема правну способност да да пристанак на било какав од ових облика

¹⁶ Council of Europe. *Convention on action against trafficking in human beings*, Warsaw, 2005, Council of Europe Treaty Series, стр. 3.

¹⁷ Република Србија је ратификовала Конвенцију 2009. године (Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима, *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 19/2009), стога њене одредбе имају утицај на домаће законодавство.

¹⁸ Council of Europe, *op. cit.*, стр. 3.

¹⁹ Министарство правде, *Шта је трговина људима?*, (2018), преузето: 14. 4. 2025. <http://www.mpravde.gov.rs/tekst/17551/sta-je-trgovina-ljudima.php>

²⁰ Stop the Traffik, *Definiton and scale*.

²¹ Министарство правде, *Шта је трговина људима?*

²² I. Musa, *Trgovina ljudima – Ropstvo 21. stoljeća*, *Hum*, вол. 12, бр. 17–18, 2017, стр. 195.

радњи.²³ Различите врсте рањивости, као што су сиромаштво, изолованост, недостатак образовања, породично насиље и слично, могу учинити појединце подложним томе да постану жртве трговине људима.²⁴

Трговина људима понекад се замењује појмом кријумчарења људи; иако се обе односе на илегално премештање људи преко граница и могу укључивати рад криминалних група, оне су две одвојене појаве. Трговина људи оријентисана је на експлоатацију особе, док се кријумчарење људи односи на илегални улазак у државу уз помоћ трећег лица, обично уз накаду. Друга важна разлика је у добровољности. У кријумчарењу особа често свесно и добровољно улази у такву врсту договора, док су жртве трговине људима присиљене, преварене или на неки начин уцењене и налазе се у позицији зависности. Треће, код кријумчарења се услуга окончава у моменту преласка границе, док је у трговини људима циљ дугорочна експлоатација жртве.^{25,26} У *Кривичном законик*у Републике Србије јасно је дефинисана разлика између трговине и кријумчарења људи.²⁷

Исто тако, жртве трговине људима не морају бити превезене преко границе да би до трговине људима дошло: иако се мисли да се трговина људима дешава само онда када је особа транспортована из једне државе у неку другу, она у стварности може да се дешава и унутар једне државе, па чак и унутар једног града, насеља или заједнице. Кретање особе са једног места на друго, чак и на мањим раздаљинама, може бити довољно да се испуне услови за кривично дело трговине људима, уколико постоји намера за њихову експлоатацију.²⁸ Један од најчешћих стереотипа повезаних са трговином људима је управо тај: да су жртве страни држављани и да се такве праксе не одвијају унутар државе у којој живимо.²⁹

Под појмом трговина људима обухваћени су различити облици организованог

²³ Council of Europe, *op. cit.*, стр. 3.

²⁴ Н. Пајић, *op. cit.*, стр. 240.

²⁵ N. Pajić, Human trafficking as a threat to personal security, *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad* 57, бр. 3, 2023, стр. 976.

²⁶ Europol, *op. cit.*

²⁷ Кривични законик, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

²⁸ Anti-Slavery International, *What is human trafficking?*, (2025), преузето: 14. 4. 2025. <https://www.antislavery.org/slavery-today/human-trafficking/>

²⁹ Atina, *Šta je trgovina ljudima?*, (2025), преузето: 18. 4. 2025. <http://www.atina.org.rs/sr/%C5%A1ta-je-trgovina-ljudima>

криминалитета³⁰ који, између осталог, могу укључивати: врбовање жртава, илегалне видове транспорта људи, као и илегално прелетање граница, приморавање особа на нелегитимне и нелегалне радње и различите видове експлоатације особа (проституција, други облици сексуалног искоришћавања особе,³¹ приморавање на принудни рад, ропство и поступци који наликују ропству).³² Трговина људима постиже се експлоататорским средствима и то: силом, преваром, принудом и обманом жртава.³³

Трговина људима је глобално веома профитабилна криминална активност.^{34,35} Сматра се да су економске користи њен главни покретач.³⁶ Налази се на другом месту према заради, одмах након трговине наркотицима. Трговина људима је високо профитабилна делатност, са ниским ризиком, јер постоји мали ризик од хапшења и кажњавања, што је чини привлачном за организоване криминалне групе.³⁷ Ипак, не сме се пренебрегнути да се у улози трговаца људима „могу јавити различити актери, агенти и други трговци, самостални криминалци, локалне криминалне мреже или удружени криминалци, као и посредници и послодавци који се баве легалним пословима“.³⁸

Трговина људима одвија се као тајна и скривена активности и као таква се тешко открива и сузбија, поготово због тога што су експлоататори најчешће лица која су блиска жртвама трговине људима, а жртве нису спремне да о томе говоре из страха за живот и своју породицу.³⁹ Трговци људима не виде жртве као људе, већ као робу од које могу зарадити, што је нарочито изражено у мизогиним друштвима.⁴⁰

„Трговина људима је толико раширена и толико штетна по жртве да је постала

³⁰ Криминалитет представља облик понашања који нарушава друштвене норме, морална начела и општеприхваћена очекивања у заједници, често доводећи до угрожавања правног и моралног поретка (D. Marinković, *Uvod u sociologiju: osnovni pristupi i teme*, Novi Sad, 2007, Mediterran Publishing, стр. 102).

³¹ Сексуална експлоатација је била најраширенији вид експлоатације људи, а од период након пандемије то постаје присила на принудни рад (UN, *Understanding human trafficking*, (2025), преузето: 11. 4. 2025. <https://www.un.org/en/peace-and-security/understanding-human-trafficking>)

³² Е. Мујановић, Е. Муратбеговић, Трговина људима: Приручник за обуку криминалистичке полиције у Босни и Херцеговини, *"Борба против трговине људима и организованог криминала" Европске комисије и ИЦМПД у сарадњи са ЕФ и ФИИАПП*, Бања Лука – Мостар – Сарајево, 2015, International Centre for Migration Policy Development (ICMPD), стр. 9.

³³ UN, *Understanding human trafficking*.

³⁴ Министарство правде, *Шта је трговина људима?*

³⁵ S. Ćorić, *op. cit.*, стр. 50.

³⁶ Н. Пајић, *op. cit.*, стр. 242.

³⁷ D. Tošić, *op. cit.*, стр. 171.

³⁸ A. Đukić, *op. cit.*, стр. 54.

³⁹ M. Anđelković, *op. cit.*, стр. 47.

⁴⁰ D. Tošić, *op. cit.*, стр. 171.

значајан узрок људске небезбедности у глобалним размерама“.⁴¹ Подаци о броју идентификованих жртава трговине људима у земљама Европске уније и неколико земаља Западног Балкана у периоду од 2014. до 2023. године указују на то да је трговина људима и даље озбиљан проблем са израженим регионалним разликама. Међу државама са највећим бројем случајева трговине људима појављују се Француска, Немачка и Холандија, али и Италија, док је драстичан пораст забележен у Грчкој. Државе у којима је приметан пад броја жртава трговине људима су Румунија, Аустрија и Мађарска. Број пријављених случајева не прелази десет особа годишње на Малти, Кипру, у Естонији, Летонији и Луксембургу. Подаци за земље Западног Балкана – Србију, Босну и Херцеговину, Црну Гору и Албанију – бележе се од 2023. године.⁴²

⁴¹ N. Pajić, Trgovina ljudima i ljudska (ne)bezbednost, *Megatrend revija*, вол. 21, бр. 1, 2024, стр. 128.

⁴² Eurostat, *Victimes de La Traite Des Êtres Humains Pour Toutes Les Formes d'exploitation*, (2024), преузето: 19. 4. 2025. https://doi.org/10.2908/CRIM_THB_VEXP

II ОБЛИЦИ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Облици трговине људима заступљени у једној држави (или региону) условљени су њеним политичким, економским, друштвеним и историјским приликама, као и глобалним дешавањима и путевима трговине људима.⁴³ Важно је разумети да трговина људима обухвата различите облике: почевши од сексуалне и радне експлоатације особа, приморавање на принудну послушност особе, одузимање органа особама, па све до других форми нарушавања идентитета, интегритета и достојанства особе. У том смислу, жртвом трговине људима сматра се свако лице које је постало предмет трговине људима у таквом контексту.⁴⁴

Најдоминантнији облици трговине људима и експлоатације људи у Европској унији јесу сексуална експлоатација, присилини рад и остали облици експлоатације људи (трговина органима, принудно просјачење, криминалне активности). Подаци јасно указују на то да је сексуална експлоатација доминантан облик трговине људима у Европској унији (у периоду од 2008. до 2023. године), а присилни рад и услуге су у наглом порасту у последњих пет година посматраног периода и достиже готово исти ниво као и сексуална експлоатација током 2022. и 2023. године. Раст указује на ширење експлоатације у секторе попут пољопривреде, грађевинарства и кућних послова, посебно међу мигрантима и лицима без одговарајуће правне заштите. Међутим, и остали облици трговине људима су у порасту⁴⁵. Жене су најчешће изложене трговини људима.⁴⁶

1. Принудни рад

Принудним радом или услугом сматрају се сваки рад или услуга који лица обављају против своје воље, неретко под претњом или могућношћу кажњавања. Модерно ропство веома често укључује неки од елемената принудног рада.⁴⁷ Он је форма

⁴³ S. Ćopić, *op. cit.*, стр. 52.

⁴⁴ Е. Мујановић, Е. Муратбеговић, *op. cit.*, стр. 9.

⁴⁵ Eurostat, *Victimes de La Traite Des Êtres Humains Pour Toutes Les Formes d'exploitation*.

⁴⁶ D. Tošić, *op. cit.*, стр. 178.

⁴⁷ Anti-Slavery International, *What is forced labour?*, (2025), преузето: 14. 4. 2025. <https://www.antislavery.org/slavery-today/forced-labour/>

експлоатације која може трајати годинама.⁴⁸ Принудни рад се, логично, одвија под принудом (употребом насиља, застрашивањем, увођењем у дужничко ропство, одузимањем личних идентификационих докумената, застрашивањем предајом имиграционим властима), а често за минимална средства.^{49,50}

Принудни рад најчешће се одвија у привредним делатностима: производње, угоститељства, грађевинарства, рударства, рибарства, пољопривредних делатности и кућних послова.^{51,52} Преко 60% жртава трговине људима обавља принудни рад у домаћинствима, пољопривреди и грађевинарству.⁵³ У великом броју жртве овог типа експлоатације су особе мушког пола.⁵⁴

Особе женског пола неретко бивају принуђене да обављају принудне послове у домаћинствима.⁵⁵ Рад се одвија унутар домаћинства уз ограничење кретања, изабљивање особе приморавањем на прековремени рад и давањем минималне финансијске надокнаде за обављени рад која вређа достојанство особе и не обезбеђује јој минимум средстава за испуњавање основних потреба.⁵⁶

Од периода након пандемије принудни рад (или радна експлоатација) постао је најчешћи облик трговине људима (око 42% укупне трговине људима у свету током 2022. године).⁵⁷ Сматра се да је преко 27,5 милиона људи приморано на неку врсту принудног рада, најчешће у приватном сектору у државама са средњим и високим приходима. Око 3,3 милиона деце у свету је на некој врсти принудног рада.⁵⁸

Један од облика принудног рада може бити наметнут од стране државе, што је директно кршење људских права. Углавном се односи на мобилизацију људи за рад како би се земља економски развила, као казна за политичке неистомишљенике, као облик дискриминације мањина, експлоатацију лица за војску и затворски рад.⁵⁹

⁴⁸ ILO, Walk free, IOM, *op. cit.*, стр. 1.

⁴⁹ Anti-Slavery International, *What is forced labour?*

⁵⁰ Stop the Traffik, *Types of exploitation*.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² UN, *Understanding human trafficking*.

⁵³ Stop the Traffik, *Definition and scale*.

⁵⁴ UN, *Understanding human trafficking*.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ Stop the Traffik, *Types of exploitation*.

⁵⁷ UN, *Understanding human trafficking*.

⁵⁸ ILO, Walk free, IOM, *op. cit.*, стр. 1–2.

⁵⁹ Anti-Slavery International, *What is forced labour?*

Дужничко ропство (или дужничка зависност) је облик принудног рада у којем лица морају раде под нефер условима како би отплатили дуг. Лица су жртве обмане којима је обећана добра зарада, али се у стварности суочавају са експлоатацијом, радећи за минимални или готово никакву надокнаду. Од радника се тражи да се плате високе трошкове за радну дозволу, превоз, становање и храну, иако је вероватно обећано да ће им све ово бити обезбеђено. Жртве, на крају, немају увид у стање свог дуга, јер њихови послодавци често манипулишу тим информацијама, вештачки га увећавајући како би продужили зависност радника. Радници добијају малу плату или симболичну суму, док остатак одлази на отплату фиктивног дуга који никада не нестаје. Дужничко ропство је као форма експлоатације људи најприсутнија у Индији и Пакистану.⁶⁰

2. Сексуална експлоатација

Током 2022. године овај вид експлоатације људи био је доминантан, са 36% жртава трговине људима. У највећој мери жртве сексуалне експлоатације су особе женског пола, па чак и девојчице⁶¹. Жртве се углавном путем преваре и присиле приморавају да учествују у сексуалним активностима⁶². Европска унија се генерално може посматрати као водећи светски регион када је у питању сексуална експлоатација жена, док петину жртава сексуалне експлоатације у истом региону чине деца.⁶³

Показатељи да је лице жртва сексуалне експлоатације укључују: узраст најчешће млађи од тридесет година, стално померање са места на место, постојање ознака припадности експлоататору, дуг и напоран рад, путовање и живот у групи чији чланови често не говоре истим језиком, мали број одеће, углавном сексуализоване гардеробе, непознавање локалног језика, недостатак новца и докумената.⁶⁴ „Погодно“ тле за сексуалну експлоатацију су ноћни клубови, салони за масажу и туристички објекти, али се у све већој мери користи и онлајн простор.⁶⁵

Неке од најчешћих форми сексуалне експлоатације укључују: проституцију, рад у

⁶⁰ Anti-Slavery International, *What is bonded labour?*, (2025), преузето: 14. 4. 2025. <https://www.antislavery.org/slavery-today/bonded-labour/>

⁶¹ UN, *Understanding human trafficking*.

⁶² Stop the Traffik, *Types of exploitation*.

⁶³ N. Pajić, *Human trafficking as a threat to personal security*, стр. 982.

⁶⁴ D. Тошић, *op. cit.*, стр. 175–176.

⁶⁵ UN, *Understanding human trafficking*.

борделима (под маском услуга масаже и сауна), рад за ескорт агенције, присилу на брак, односно принудни брак (о којем ће бити речи), сексуални рад преко интернета (обнаживање, секс чет линије, дистрибуција порнографској садржаја), куповина жена путем поштанских услуга, секс туризам итд.⁶⁶

Прилично је тешко направити разлику између трговине људима и проституције, због тога јер је трговина људима заправо резултат сексуалне експлоатације сексуалних радница. У том смислу је положај сексуалних радница из иностранства знатно тежи, јер оне углавном недобровољно учествују у сексуалном раду. Ипак, разлика постоји, а она лежи у томе да проституција може бити добровољна, док се сексуална експлоатација не може.^{67,68}

Организоване криминалне групе које тргују женама неретко у исто време тргују оружјем и наркотицима, као добро организоване групе. Ипак, трговина женама прати бруталну логику профита: оружје или наркотици се могу продати једном, а жена се може експлоатисати више пута приморавањем на проституцију, присилни рад и другим облицима искоришћавања, доносећи дугорочан и сталан профит.⁶⁹

Сексуална експлоатација и трговина женама су најзаступљенији облици експлоатације, али су истовремено и највидљивији, па због тога постоји већи број забележених и пријављених случајева овог типа трговине људима. Ипак, веома мало пажње се посвећује сексуалној експлоатацији мушкараца и дечака.⁷⁰

3. Принуда на вршење криминалних активности и принуда на просјачење

Принуда на вршење криминалних активности спроводи се обманом или присилом, а честа је међу криминалним организацијама које експлоатишу децу вршећи над њима насиље или нудећи им новац и поклоне у замену за чињење жељених „услуга“.⁷¹ Особе принуђене да врше криминалне активности углавном су особе мушког пола и дечаци, а најчешће форме обухватају: преваре, онлајн преваре, као и трговину наркотицима,

⁶⁶ Stop the Traffik, *Types of exploitation*.

⁶⁷ N. Mrvić-Petrović, *op. cit.*, стр. 15–16.

⁶⁸ D. Tošić, *op. cit.*, стр. 177.

⁶⁹ *Ibidem*, стр. 172.

⁷⁰ N. Pajić, *Human trafficking as a threat to personal security*, стр. 982.

⁷¹ Stop the Traffik, *Types of exploitation*.

дистрибуцију наркотика, цепање, крађу торби, крађу средстава са банкомата, уопште крађе и сајбер преваре, али и преваре које су повезане са социјалним давањима.^{72,73}

Принуда на просјачење је облик експлоатације у којој је жртва приморана да проси, а зарађени новац не задржава, већ га предаје експлоататору, који се служи средствима принуде како би жртву држао под контролом и у страху (физичким или психолошким насиљем, контролом кретања, одузимањем докумената, претњама породици и блиским људима, намерним онеспособљавањем жртве како би на основу сажаљења добила веће суме новца и сл.).

Принудно просјачење је препознато као облик трговине људима у Протоколу Уједињених нација о трговини људима, јер се односи на експлоатацију лица у условима у којима оно нема слободу избора и не располаже плодовима свог рада. Жртве приморане на принудно просјачење углавном су малолетна лица, било мушког или женског пола, особе са инвалидитетом или старија лица. Принудно просјачење је на глобалном нивоу најзаступљеније у Африци и на Блиском истоку.⁷⁴

4. Принудни (присилни) брак

Присилни бракови форма су експлоатације која најчешће укључује жене и девојке, а у највећој мери су заступљени на азијском и афричком континенту.^{75,76} Принудним браком се сматра приморавање особе да ступи у брак противно својој вољи, под претњом, уценом, физичким, сексуалним, психолошким и емоционалним насиљем.⁷⁷ У највећем броју жене су приморане на брак од стране најближих особа: родитеља или даљих рођака.⁷⁸

Неретко се са принудним браком преплићу друге форме експлоатације попут присилног рада, сексуалног злостављања, ропства унутар породице, вербалног и емоционалног злостављања.^{79,80} Принудни брак може трајати годинама, а у неким

⁷² Stop the Traffik, *Types of exploitation*.

⁷³ UN, *Understanding human trafficking*.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ ILO, Walk free, IOM, *op cit.*, стр. 5.

⁷⁶ UN, *Understanding human trafficking*.

⁷⁷ Stop the Traffik, *Types of exploitation*.

⁷⁸ ILO, Walk free, IOM, *op. cit.*, стр. 5.

⁷⁹ ILO, Walk free, IOM, *op. cit.*, стр. 5.

случајевима и доживотно.⁸¹ Често се јавља као последица жеље жртве да стекне право на држављанство друге државе уласком у брак са особом која то држављанство има.⁸²

Око 40% људи глобално који су у принудном браку чине деца.^{83,84} Културни обичаји и родни стереотипи у многим друштвима доприносе рањивости девојчица и жена чинећи их лаким метама за злоупотребу и трговину људима. Девојчице се сматрају мање вредним од дечака, а породице одлучују о аспектима њиховог живота. У неким срединама се оне присилно удају или продају као роба у раном узрасту, а такав поступак се оправдава економским разлозима. Примери из Азије и Африке показују да се девојчице (8–9 година) продају на аукцијама ради удаје, што илуструје тежак положај жена у друштвима где обичаји и сиромаштво потискују њихова основна права.⁸⁵

5. Уклањање (крађа) органа

Иако овај вид експлоатације људи није толико чест као горенаведени, веома је суров. Већина жртава су одрасле особе, чешће мушкарци.⁸⁶ С обзиром на слабу заступљеност овог облика експлоатације, није лако пратити случајеве трговине људима ради уклањања органа. Они су често прикривени, ретко се пријављују и сложени су за истраживање.⁸⁷ Као и код претходне форме трговине људима, најзаступљеније је у државама Блиског истока и у Африци.⁸⁸

Трговина људским органима је све више присутан озбиљан светски проблем. Ипак, и даље постоји конфузија око његовог разумевања, дефинисања и реаговања. Медији често такве теме представљају сензационалистички, а у стручној јавности недостају

⁸⁰ UN, *Understanding human trafficking*.

⁸¹ ILO, *Walk free*, IOM, *op. cit.*, стр. 6.

⁸² Stop the Traffik, *Types of exploitation*.

⁸³ Anti-Slavery International, *What is child marriage?*, (2025), преузето: 14. 4. 2025. <https://www.antislavery.org/slavery-today/child-marriage/>

⁸⁴ Појам дечји брак нема званично утемељење у праву, алу се користи као термин којим се описује озбиљна друштвена појава која подразумева живот деце у условима сличним браку, често под принудом или као последица сиромаштва, традиције или родне неједнакости (S. Jovanović, “Dečji brakovi” u senci krivičnih dela, *Crimen*, вол. 13, бр. 1, 2022, стр. 52).

⁸⁵ Н. Пајић, *op. cit.*, стр. 249.

⁸⁶ UN, *Understanding human trafficking*.

⁸⁷ Б. Бановић, Нормативни оквир за супротстављање трговини људским органима, *Анали Правног факултета у Београду*, вол. 65, бр. 3, 2017, стр. 78.

⁸⁸ UN, *Understanding human trafficking*.

јасне дефиниције и проверене информације које доводе до слабе и неефикасне друштвене реакције. Проблем постоји због све веће потражње за органима у развијеним земљама и развоја медицине која омогућава трансплантацију и раздвајање људског тела на замењиве делове.⁸⁹

Трговина има такав карактер да особа добровољно пристаје да прода орган, али се сматра да су те особе и даље жртве, јер у позадини лежи углавном принуда, сиромаштво или недостатак избора.⁹⁰ Жртве су најчешће у неповољној финансијској ситуацији који подлежу обећањима о добијању већих сума новца у замену за органе.⁹¹ Криминалне организације до органа долазе на неколико начина. Оне могу присилити особу да прода свој орган за малу суму новца, искористити тешко оболелог пацијента да му се орган одузме без знања и присилом или отмицом.⁹²

Трговину органима треба разграничити од трговине људима ради одузимања органа. У другом случају, објект кривичног дела је човек, односно лице које се незаконито врбује, преноси или задржава са циљем да му се одузму органи – у питању је експлоатација људских бића. У фокусу трговине органима су сами органи, ткива или ћелије који су предмет нелегалне трговине.⁹³

6. Трговина људима у ратним околностима

У контексту оружаних сукоба и постконфликтних ситуација, трговина људима у ратним околностима представља другу димензију насиља са новим методама врбовања и облицима злостављања. Трговина људима се често преклапа са другим тешким злочинима: сексуалним насиљем, кријумчарењем миграната, ратним злочинима, тероризмом.⁹⁴ „Карактеристичне врсте експлоатација у оружаним сукобима су: сексуално искоришћавање, сексуално ропство, принудни рад, узимања органа и регрутовање ради ангажовања у борби, при чему се често користе и деца која се наоружавају и укључују у различите послове повезане са борбеним дејствима, па и

⁸⁹ Б. Бановић, *op. cit.*, стр. 70–71.

⁹⁰ *Ibidem.*

⁹¹ UN, *Understanding human trafficking*.

⁹² Stop the Traffik, *Types of exploitation*.

⁹³ Б. Бановић, *op. cit.*, стр. 74–75.

⁹⁴ А. Ђукић, Трговина људима у оружаним сукобима, *Војно дело*, вол. 72, бр. 1, 2020, стр. 42.

директно учествују у њима“.⁹⁵

Током ратних сукоба у порасту је и број лица која мигрирају и директно је повезан са повећањем броја лица жртава трговине људима. Те жртве се често користе за принудни рад, дечју војну службу, сексуалну експлоатацију, принудне бракове, узимање органа, чиме оружане групе које врше те злочине стичу приходе за своје финансирање и врше застрашивање жртава.⁹⁶

Трговина људима током ратних сукоба се може одвијати у зонама оружаних сукоба у којима се врши насиље од стране оружаних група или војске (директна повезаност), чије жртве су лица захваћена ратом, изложени су отмицама, принудном раду, сексуалној експлоатацију или присилном регрутовању (лица се приморавају да служе у војсци или оружаним групама без своје сагласности). Она се може одвијати ван зона захваћених ратних сукобима (индиректна повезаност) као последица рата чије жртве су избеглице, мигранти, расељена лица чија се рањивост и недостатак заштите искориштавају најчешће нуђењем лажне помоћи пре увођења у експлоатацију.⁹⁷

⁹⁵ А. Ђукић, стр. 48.

⁹⁶ *Ibidem*, стр. 42.

⁹⁷ *Ibidem*, стр. 44.

III УЗРОЦИ И ФАКТОРИ РИЗИКА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Трговина људима функционише на принципу понуде и потражње, углавном потражњом за јефтином радном снагом у различитим индустријама, са циљем остваривања профита трговаца људима.⁹⁸ Проблем трговине људима се не може посматрати одвојено од ширег контекста који доприноси настанку те појаве. Узроци трговине људима могу се наћи на више нивоа:⁹⁹

- На макро нивоу, односно ширем друштвеном и економском контексту, трговина људима је последица тешких социоекономских услова (сиромаштва, незапослености, недостатка образовања, политичке нестабилности и ратова) који стварају окружење у којима су појединци рањивији и лакше постају мете трговаца људима;
- На микро нивоу, односно на нивоу појединачних и породичних фактора, узроци се могу пронаћи у околностима појединца и у његовим личним карактеристикама – то могу бити породични проблеми, претходна искуства злостављања, низак степен самопоуздања, емоционална незрелост или жеља за бољим условима живота.

Готово сваки појединац је у одређеном ризику да постане жртва трговине људима, а ризик повећавају фактори као што су: порекло из нижих или средњих друштвених слојева, сиромаштво, недостатак посла, друштвени немири и ратна стања у држави порекла, несвесност о начинима експлоатације људима итд. Веома често се као главни разлози за трговину наводе сиромаштво и незапосленост, фактори глобализације и разни облици нетрпељивости, ратне и природне катастрофе.¹⁰⁰

Најчешћи узроци који доводе до ситуације због које појединци могу постати жртве трговине људима деле се „пуш“ и „пул“ факторе. Фактори гурања („пуш“ фактори) су они који „привлаче“ појединца да доспе у ситуацију у којој може постати жртва, а најчешће су то сиромаштво, корупција и незапосленост. Фактори привлачења („пул“ фактори) су околносту државама дестинацијама које „привлаче“ особе да мигрирају у потрази за бољим економским приликама и жељом за остваривањем вишег животног

⁹⁸ Atina, *Zašto postoji trgovina ljudima?*, (2023), преузето: 1. 6. 2025. <http://www.atina.org.rs/sr/za%25%A1to-postoji-trgovina-ljudima>.

⁹⁹ Ž. Bjelajac, *Trgovina ljudima: Zločin protiv čovečnosti*, Novi Sad, 2014, Univerzitet Privredna akademija Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Novi Sad, стр. 24.

¹⁰⁰ Atina, *Zašto postoji trgovina ljudima?*

стандарда.^{101,102}

Комбинација „пуш“ и „пул“ фактора чини особе подложним да постану жртве трговине људима. У покушају да мигрирају, нарочито кад је легална миграција отежана, особе се обраћају кријумчарима људи, међу којима су и трговци људима, који користе успостављене илегалне руте. Због строге миграционе политике и јаким граничним контрола у развијеним државама, те руте су једина опција за излазак из државе за многе особе. Трговина људима у контексту ширег миграционог система заснована је тако на обликовању понуде и потражње за људима као робом.¹⁰³

У том контексту, неки од најзаступљенијих узрока трговине људима су: сиромаштво, незапосленост, економске и социјалне разлике између и унутар земаља, миграциони чиниоци, степен хуманог развоја, управљања и владавине права, неједнакост полова, дискриминације на тржишту рада, милитаризација региона, организовани криминалитет, корупција, насиље у породици, недостатак адекватног образовања и информисања, породични миље и ендегени фактори.¹⁰⁴ Ниједан од фактора не може се издвојити као самостални узрок за трговину људима, већ је то њихова комбинација (комбинација узрока и последица), али је корупција један од најконстантнијих и најјачих предиктора за трговину људима.¹⁰⁵

1. Социоекономски фактори

Сиромаштво и немогућност (легалног) запослења неки су од основних узрока који доводе људе у позицију да постану рањиви на овај облик криминалитета. Екстремно сиромаштво је можда још јачи окидач, а сматра се да око 7,2% људи глобално живи у условима екстремног сиромаштва (зарађују испод два долара дневно). Условљени сиромаштвом, људи мигрирају у потрази за послом и постају рањиви на трговину људима или чак тргују својим члановима породице (најчешће децом) како би се материјално обезбедили.^{106,107}

¹⁰¹ N. Pajić, *Corruption and trafficking in human beings*, стр. 175.

¹⁰² Е. Мујановић, Е. Муратбеговић, *op. cit.*, 23.

¹⁰³ N. Pajić, *Corruption and trafficking in human beings*, стр. 179.

¹⁰⁴ Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 24–25.

¹⁰⁵ N. Pajić, *Corruption and trafficking in human beings*, стр. 179.

¹⁰⁶ I. Musa, *op. cit.*, стр. 89.

Сиромаштво је један од најчешћих узрока трговине људима у сврхе сексуалне експлоатације. Иако није једини, пресудан је у већини случајева када се ради о женама и девојкама које живе у тешким економским условима, због чега су приморане да траже излаз, ризикујући да пристану на сумњиве понуде или миграцију. Веома често оне нису свесне да улазе у ланац трговине људима, већ верују обећањима о послу и бољем животу. Природна жеља да побегну од сиромаштва и обезбеде услове за живот чини их рањивим и потенцијалним жртвама, јер трговци људима манипулишу њима дајући им наду, нудећи „решења“ која воде ка експлоатацији.¹⁰⁸

Недовољан и неадекватан приступ образовању (које је, узгред, загарантовано сваком појединцу у *Декларацији о људским правима*) отежава развој потребних знања за добијање посла, па такви људи могу бити лак плен за трговце који нуде лажне послове или обуке за посао, због тога што немају основ по којем ће остваривати приходе.^{109,110} Индустрије као што су грађевинарство, рударство, риболов, домаћински послови, пољопривреда и сексуална индустрија у потражњи су за радном снагом која неретко буде жртва трговине људима, јер не подразумевају високо образовање, због чега се у њима читавају већи уделу трговине људима.¹¹¹

Рањиве друштвене групе посебно су изложене ризику од трговине: особе са инвалидитетом, деца без родитеља или старатеља, особе жртве насиља, избеглице и мигранти и, посебно, жене и девојчице, којима се потцењује достојанство, одузимају права и приступ ресурсима. Родна неравноправност глобално је узрок рањивости жена, између осталог и на експлоатацију и трговину људима.^{112,113}

Социјални фактори значајно утичу на појаву трговине људима, нарочито жена и девојчица. Родна неједнакост, дискриминација, сиромаштво и ограничен приступ образовању и запослењу чине жене посебно рањивим. У многим друштвима, патријархалне норме и културни стереотипи жене представљају као подређене

¹⁰⁷ E. Soken-Huberty, *10 causes of human trafficking*, (2019), преузето: 18. 5. 2025. <https://www.humanrightscareers.com/issues/10-causes-of-human-trafficking/>

¹⁰⁸ Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 438.

¹⁰⁹ УН, *Декларација о људским правима*, (1948), преузето: 17. 6. 2025. <https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/medjunarodna-dokumenta/UJEDINJENE-NACIJE/Univerzalnadeklaracijacir.pdf>

¹¹⁰ I. Musa, *op. cit.*, стр. 97.

¹¹¹ E. Soken-Huberty, *op. cit.*

¹¹² European Institute for Gender Equality, *Vulnerable groups*, (2023), преузето: 1. 6. 2025. https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1453?language_content_entity=bs

¹¹³ European Institute for Gender Equality, *Discrimination against women*, (2023), преузето: 1. 6. 2025. https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1221?language_content_entity=bs

мушкарцима, што се често користи за њихову експлоатацију.¹¹⁴

Поред тога, развој секс индустрије, миграције услед економских притисака, као и демографска неравнотежа полова у неким земљама, подстичу потражњу за женама као „робом“. Законска заштита је често недовољна или неефикасна, што додатно погоршава положај жена. Социјална нестабилност, етничка дискриминација и транзициони процеси у појединим земљама такође олакшавају развој криминалних мрежа које се баве трговином људима.¹¹⁵

2. Политички и безбедносни контекст

Друштвена нестабилност изазвана ратовима или природним катастрофама узрокује нестабилност која одређени број појединаца може учинити избеглицама или мигрантима и као таквим рањивом категоријом за трговину људима. У стању друштвене нестабилности и конфликта повећава се степен некажњивости криминалних деликата, па и експлоатације људи.¹¹⁶

Оружани сукоби додатно појачавају ризик од трговине људима јер разарају институције владавине права, доводе до масовних расељавања и губитка подршке заједнице, повећавају потражњу за радном и сексуалном експлоатацијом и омогућавају криминалним групама да несметано делују у хаотичном окружењу. У таквом окружењу, трговци људима користе лажна обећања, фалсификоване документе и корумпиране званичнике како би експлоатисали избеглице. Конфликт и постконфликтна друштва посебно погодују развоју сексуалног ропства, присилних бракова, регрутовања деце-војника и других облика експлоатације. Корупција је често укорењена у институцијама и директно омогућава несметан рад трговцима људима. Посебно тежак проблем је експлоатација деце у оружаним сукобима, где су деца – и девојчице и дечаци – укључена као борци, шпијуни, сексуални радници или носачи, што представља један од најсуровијих видова трговине људима.¹¹⁷

Приликом великих катастрофа (ратови, природне катастрофе) велик део

¹¹⁴ М. Јовановић, *Трговина људима као облик организованог криминала* [мастер рад], Београд, 2019, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, стр. 52–54.

¹¹⁵ *Ibidem*.

¹¹⁶ Е. Soken-Huberty, *op. cit.*

¹¹⁷ М. Јовановић, *op. cit.*, стр. 54–57.

становништва може изгубити свој дом, а онда и све нормалне услове за живот – приступ образовању, послу, па и основним неопходностима као што су храна и вода. Трговци људима могу да искористе такве ситуације нудећи помоћ угроженим групама.¹¹⁸

3. Психолошки и породични фактори

Жртве трговине људима веома често имају ниско самопоштовање и самопоуздање и припадају рањивим категоријама, а неретко имају историју породичног насиља у окружењу. У Републици Србији су то најчешће жене и девојчице, као и малолетна лица.¹¹⁹ Жртве не траже помоћ услед различитих разлога, укључујући ту недостатак поверења у институције, осећај кривице и стида, као и због упутстава које добијају од трговаца људима о начину понашања приликом контакта са полицијом или другим надлежним службама.¹²⁰

Профил жртве није јединствен, па се не може говорити о конкретним типовима појединаца који то могу постати, а било би незахвално с обзиром на то да би се одговорност за ситуацију на тај начин пренела на саму жртву.¹²¹

Начин на који појединац доживљава и изражава емоције обликује се од раног детињства, кроз односе са родитељима и другим блиским члановима породице, а рани односи су основа за емоционалну стабилност. Многе жртве трговине људима потичу из породица које су биле дисфункционалне, занемарајуће или насилне. Одрастањем у таквом окружењу појединци имају негативне последице када је у питању емоционални развој и самопоуздање, а лоша породична искуства могу утицати на психичко и физичко здравље касније у животу. Тако особе могу постати рањивије и лакше подложне манипулацији.¹²²

¹¹⁸ E. Soken-Huberty, *op. cit.*

¹¹⁹ S. Stojić, K. Tomović, *Ko su najčešće žrtve trgovine ljudima u Srbiji?*, (2022), преузето: 19. 6. 2025. <https://n1info.rs/vesti/ko-su-najcesce-zrtve-trgovine-ljudima-u-srbiji/>

¹²⁰ Atina, *Deset predrasuda o trgovini ljudima*, (2023), преузето: 21. 6. 2025. <http://www.atina.org.rs/sr/deset-predrasuda-o-trgovini-ljudima>

¹²¹ S. Stojić, K. Tomović, *op. cit.*

¹²² Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 441.

IV ОРГАНИЗОВАНИ КРИМИНАЛ И ТРГОВИНА ЉУДИМА

1. Организовани криминал и криминалне групе трговаца људима

„Примарни елементи организованог криминала су: постојање трајне криминалне организације; рационално криминално деловање; стицање профита као крајњи циљ криминалног деловања и коришћење силе или претњи и прибегавање корупцији ради реализације циљева и очувања имунитета од примене права”.¹²³ Организовани криминал функционише у трогулу између владе (државних институција), друштва и илегалног тржишта, између којих постоји узајамна зависност у утицај. Организовани криминал користи коруптивне методе како би утицао на власт чиме слаби државне механизме контроле и надзор над криминалним активностима. Криминалне групе се инфилтрирају у друштвене токове и тако директно утичу на државне структуре.¹²⁴

Организовани криминал у Европи обухвата широк спектар незаконитих активности, као што су: фалсификовање новца, сајбер криминал, трговина дрогом и људима, кријумчарење миграната, оружја, угрожених врста, као и корупција у спорту. Криминалне групе користе савремену технологију, прање новца, корупцију, лажна документа и насиље како би успешно извршавале ова дела. Поред тога, постоје бројни специфични видови организованог криминала: наркомафија, секс мафија, аутомафија, фармакомафија, стечајна, дуванска, струјна и друге „мафије“ које делују у разним сферама друштва. Савремена технологија мења начин на који се ова дела извршавају, што организовани криминал чини све присутнијим и тежим за откривање.¹²⁵

Организоване криминалне мреже функционишу слично као пословни системи, где је главни циљ максимизација профита. Због тога један стручњак може бити активан у више различитих мрежа, а у неким мањим мрежама, често састављеним од људи исте националности, сви чланови могу заједно обављати разне послове. Такве мреже имају структуру сличну легитимним бизнисима, а различити облици и сарадња између њих су могући све док доприносе повећању профита. Према Уједињеним нацијама, организована криминална група је она која укључује три или више лица, која чак могу бити на различитим континентима и међусобно се и не познавати, што је типично за

¹²³ М. Јовановић, *op. cit.*, стр. 13.

¹²⁴ *Ibidem*, стр. 15.

¹²⁵ *Ibidem*, стр. 22.

велике криминалне мреже.¹²⁶

Организоване криминалне групе (понекад и саме жртве под принудом) чине више различитих кривичних дела током процеса трговине људима која могу бити из општег криминалитета (отмице, силовања, убиства) или привредног криминала (прање новца, пореске утаје, корупција), док су најчешћа: преваре и фалсификовање исправа (лажни уговори, лажни пасоши), противправно лишавање слободе (отмице), недозвољен прелазак границе и кријумчарење људи, силовања и сексуална експлоатација, крађе, уцене, изнуде, физичко насиље (тешке телесне повреде и убиства), заражавање ХИВ вирусом и другим болестима, прање новца, давање и примање мита и пореске утаје.¹²⁷

Управо као и жртве трговине људима и трговци људима могу потицати из различитих друштвених слојева, различитих средина и могу бити различитих профила. Оно што је примећено јесте да трговци неретко долазе из истих заједница као и њихове жртве: деле исто порекло, језик и културне обрасце, што им омогућава да стекну поверење жртве, лакше јој се приближе и искористе осетљив положај у којој се оне налазе. Иако могу деловати различито, све их повезује једна ствар: бескрупулозно искоришћавања других људских бића са циљем остваривања материјалне добити.¹²⁸

Профил трговаца људима разликује се у односу на њихову мотивацију, методе, расположиве ресурсе и личност. Они могу деловати индивидуално или у групама, као и у оквиру организација, често успостављајући међусобну сарадњу.¹²⁹ Трговци могу бити особе оба пола, без обзира на националност и старост. Чешће су старији од жртава, неки од њих су чак породични људи, а понекад у трговини људима учествују и целе породице. У одређеним случајевима бивше жртве трговине људима могу постати трговци.¹³⁰ Главна мотивација трговаца људима је профит, али поред тога то могу бити и успостављање власти и контроле.¹³¹

Трговци људима не делују изоловано, већ углавном користе постојеће канале развијене од стране криминалних мрежа који се користе за друге облике илегалних

¹²⁶ М. Јовановић, *op. cit.*, стр. 64–65.

¹²⁷ N. Radović, N. Teofilović, B. Janković, *Osvrt na proces realizacije trgovine ljudima, Suzbijanje kriminala i evropske integracije: zbornik radova sa naučno-stručnog skupa sa međunarodnim učešćem, Tara, 22–24. jun 2010. godine*, Beograd, 2010, Kriminalističko-policijska akademija – Fondacija Hans Zajdel, стр. 157.

¹²⁸ Atina, *Ko su trgovci ljudima?*, (2025), преузето: 21. 6. 2025. <http://www.atina.org.rs/sr/ko-su-trgovci-ljudima-0>

¹²⁹ Е. Мујановић, Е. Муратбеговић, *op. cit.*, стр. 37.

¹³⁰ Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 443.

¹³¹ *Ibidem*, стр. 445.

радњи (кријумчарење оружја, наркотика, миграната). Такви путеви су већ разрађени, функционални и тестирани, а веома често су смештени у транзитним подручјима, односно у државама које су смештене између државе порекла и крајње дестинације жртава. Организоване криминалне групе контролишу те мреже, па трговина људима постаје део шире криминалне инфраструктуре у којој више облика криминала користи исту логику, ресурсе, руте и заштитне механизме. Трговина људима узима удео у ширем систему организованог криминала у којем се различити облици илегалних активности међусобно допуњају и користе заједничке ресурсе.¹³²

Трговином људима у свету управљају моћне криминалне организације као што су Тријаде, Јакузе, италијанска и руска мафија, као и бројне друге националне групе (албанске, украјинске, нигеријске и др). Ове групе сарађују у обезбеђивању логистике (транспорт, документи, сигурне куће), стварајући глобалну криминалну мрежу – „криминални космополитизам“. Поред сарадње, постоји и конкуренција међу групама због борбе за профит и монопол, што често доводи до сукоба и ликвидација. Трговина људима функционише као црно тржиште, са сличним законима као у легалној економији.¹³³

У данашњем свету размена информација и кретање људи и робе широм света су олакшани и убрзани због развоја технологије, што користе и криминалне групе које се баве трговином људима. Почioniци ових дела користе софистициране, технички напредне методе, брзо се прилагођавају новим условима, чешће мењају локације и проналазе иновативне начине да заобиђу законе. Због тога полиција и друге службе и институције морају унапређивати своје средства и стратегије како би се успешно бориле против криминалних ланаца трговаца људима и деловати превентивно и циљано на основу обавештајних података.¹³⁴

2. Фазе процеса трговине људима

2.1. Фаза порекла

Прва фаза у ланцу трговине људима је *фаза порекла* или *фаза регрутације жртве*

¹³² S. Ćorić, *op. cit.*, стр. 50.

¹³³ М. Јовановић, *op. cit.*, стр. 34.

¹³⁴ Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 26.

при чему се жртва обмањује лажним огласима за посао, уценом или чак отмицом.¹³⁵ У оквиру криминалних група и мрежа обично постоји јасно успостављен ланац који укључује наручиоца, посреднике или посреднике и продавца. Најважнију улогу одигравају добављачи и продавци, јер добављачи ангажују намамљиваче који регрутују жртве трговине људима привлачећи их лажним обећањима о високој заради, бољим приликама за рад и живот, истичући рањиве животне околности жртве. Обећани услови су заправо неповољни и искоришћавајући.¹³⁶

У фази порекла трговци планирају како да дођу до жртава, осмишљавају стратегије врбовања и организују логистику за касније фазе. Такав систем је организован и сваки члан криминалне мреже има дефинисану улогу. У овој фази трговци циљају лица из рањивих друштвених категорија који су у таквој позицији услед различитих разлога, а када их уоче, анагажују лица задужена за врбовање који примамљују лица: преко породице, пријатеља, познаника (путем неформалних мрежа), дајући им лажна обећања, представљајући им се као потенцијални партнер, путем агенција за посао, студирање, брак, лица која продају децу, путем огласа на интернету у чет собама, путем претњи, уцена и отмица. Најчешћи начин је превара где се лице доводи у заблуду, а посебно је опасно уколико жртва познаје трговца, па је већа вероватноћа да ће прихватити понуду.^{137,138}

Регрутацију могу вршити непознате особе, али и људи блиски жртвама (пријатељи, партнери, чланови породице), а као главне канале за регрутацију трговци користе агенције за запошљавање, посредничке агенције за склапање бракова у иностранству, као и огласе за посао који служе довођењу жртве и мрежу трговине људима.¹³⁹

Процес врбовања у контексту трговине људима заснован је на различитим облицима манипулације: од свесног искривљавања истине, преко превара и лажи, до намерног прикривања стварних услова живота или рада, како би се особа убедила да прихвати наизглед повољну понуду. Регрутацију врше непозната лица, често и људи блиски жртвама (породица, емотивни партнери, пријатељи, познаници), а она се може спроводити и преко формалних канала као што су агенције за посредовање при

¹³⁵ N. Radović, N. Teofilović, B. Janković, *op. cit.*, стр. 157.

¹³⁶ Е. Мујановић, Е. Муратбеговић, *op. cit.*, стр. 23–24, 37–38.

¹³⁷ N. Radović, N. Teofilović, B. Janković, *op. cit.*, стр. 158–159.

¹³⁸ Љ. Коларски, Трговина људима као облик организованог криминала, *Национални интерес*, вол. 40, бр. 3, 2022, стр. 306.

¹³⁹ Е. Мујановић, Е. Муратбеговић, *op. cit.*, стр. 37–38.

запошљавању, понуда за брак или путем огласа у штампи у којима се обећавају послови у држави или у иностранству.¹⁴⁰ Преваре у којима се људима нуде нереалне прилике за послове у иностранству, моделинг, конобарисање и др. послове заправо су лажни програми за запошљавање и пут до бољег живота који служе трговцима за регрутацију жртава.¹⁴¹

2.2. Фаза транзита

Друга фаза је *фаза транзита* односно *превоз жртве* при чему се особа кријумчари кроз више држава уз коришћење лажних докумената и подмићивање граничних служби.¹⁴² Она је нарочито проблематична за истраживање и доказивање, јер је веома тешко утврдити место кривичног дела.¹⁴³ У овој фази је корупција службених лица кључна како би се омогућио несметан пролаз жртава преко границе.¹⁴⁴

У фази транзита користе се различити начини и средства превоза жртава: авионски превоз, бродови, аутомобилски превоз, трајекти, железнички превоз како би се жртва превела на одредиште унутар матичне државе или ван ње (у неким случајевима се жртве скривају у бункерима), а током транспорта користе се фалсификовани документи.^{145,146} Током фазе транзита могу се користити транзитне државе како би се жртва преко њих превела на крајњу дестинацију или се она може превести директно до државе одреднице.¹⁴⁷

У фази транзита жртва се транспортује у друго место или државу како би била експлоатисана. Сложена је, ризична и повезана са различитим облицима кршења закона и људских права. Прелазак границе може бити легалан, уз важеће путне исправе, или илегалан, када се користе фалсификовани документи, тајни прелази, жртве се скривају у возилима, а службеници се подмићују. Он такође може бити комбинован, када се границе прелазе легално, а друге илегално, у зависности од географије и политике.

¹⁴⁰ Е. Мујановић, Е. Муратбеговић, *op. cit.*, стр. 12.

¹⁴¹ Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 438.

¹⁴² N. Radović, N. Teofilović, B. Janković, *op. cit.*, стр. 157.

¹⁴³ Е. Мујановић, Е. Муратбеговић, *op. cit.*, стр. 39.

¹⁴⁴ N. Radović, N. Teofilović, B. Janković, *op. cit.*, стр. 160.

¹⁴⁵ *Ibidem.*

¹⁴⁶ Е. Мујановић, Е. Муратбеговић, *op. cit.*, стр. 38–39.

¹⁴⁷ *Ibidem.*

Жртве неретко не знају где иду, не разумеју језик и културу, упућују се у једну државу да би завршиле у другој, а током фазе транспорта могу бити злостављане.^{148,149}

2.3. Фаза дестинације

Трећа фаза је *фаза дестинације* или *фаза експлоатације жртве* у којој се стиче контрола над жртвом, она се користи за сексуалну или радну експлоатацију, задржавају јој се и одузимају документи, бива под принудом или се над њом врши насиље.¹⁵⁰ У овој фази се над жртвом најчешће примењује више механизма контроле као што су: довођење у стање задужености, изолација жртве, одузимање докумената, вршење насиља и застрашивање, претње породици и психолошко злостављање.¹⁵¹

Трговци користе различите стратегије како би навели појединце да напусте своје уобичајено и релативно безбедно окружење и потпадну под њихову контролу. Након што успеју у својој намери, важно је да успоставе контролу над жртвом. То постижу путем насилних или манипулативних средстава – киднаповања, дрогирања, куповине од чланове породице, уценама, претњама, обманама и лажним обећањима. Појединци пристају на сарадњу услед тешке заблуде или наивности, док се други одлучују на учешће из личних и економских разлога, свесни ситуације.^{152,153}

Најчешће коришћени механизми контроле и застрашивања жртава укључују:¹⁵⁴

- Одузимање докумената одмах по уласку у државу;
- Увођење у дужничко ропство при чему се жртви намеће дуг који мора да врати;
- Изолација кроз онемогућавање комуникације и забрану говора на матерњем језику;
- Претње породици и блиским особама јесу један од најефикаснијих механизма за стављање жртве под контролу;
- Спровођење физичког и сексуалног насиља као начина застрашивања и

¹⁴⁸ Љ. Коларски, *op. cit.*, стр. 307–308.

¹⁴⁹ N. Radović, N. Teofilović, B. Janković, *op. cit.*, стр. 159–160.

¹⁵⁰ *Ibidem*, стр. 157.

¹⁵¹ Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 439.

¹⁵² Љ. Коларски, *op. cit.*, стр. 309.

¹⁵³ Е. Мујановић, Е. Муратбеговић, *op. cit.*, стр. 12.

¹⁵⁴ N. Radović, N. Teofilović, B. Janković, *op. cit.*, стр. 162–163.

дисциплиновања;

- Употреба наркотика и опојних средстава како би се жртва начинила зависном и како би јој се одузели моћ и контрола;
- Посрамљивање и уцењивање (нпр. снимање експлицитних сцена, силовања жртве, претње објављивањем тог садржаја).

Трговина људима је сложен облик организованог криминала, а у таквој ситуацији жртве могу посати зависне од свог тлачитеља, најпре финансијски и психолошки. Та зависност ствара неку врсту дужничког односа из којег је веома тешко изаћи. Вођене уверењем да ће избећи административне или правне препреке, жртве пристају да саме снесу трошкове пута, предају лична документа, уплаћују новац или прибављају радне дозволе. Међутим, износ дуга брзо расте због наметнутих, често скривених трошкова који им у фази врбовања нису били откривени.¹⁵⁵

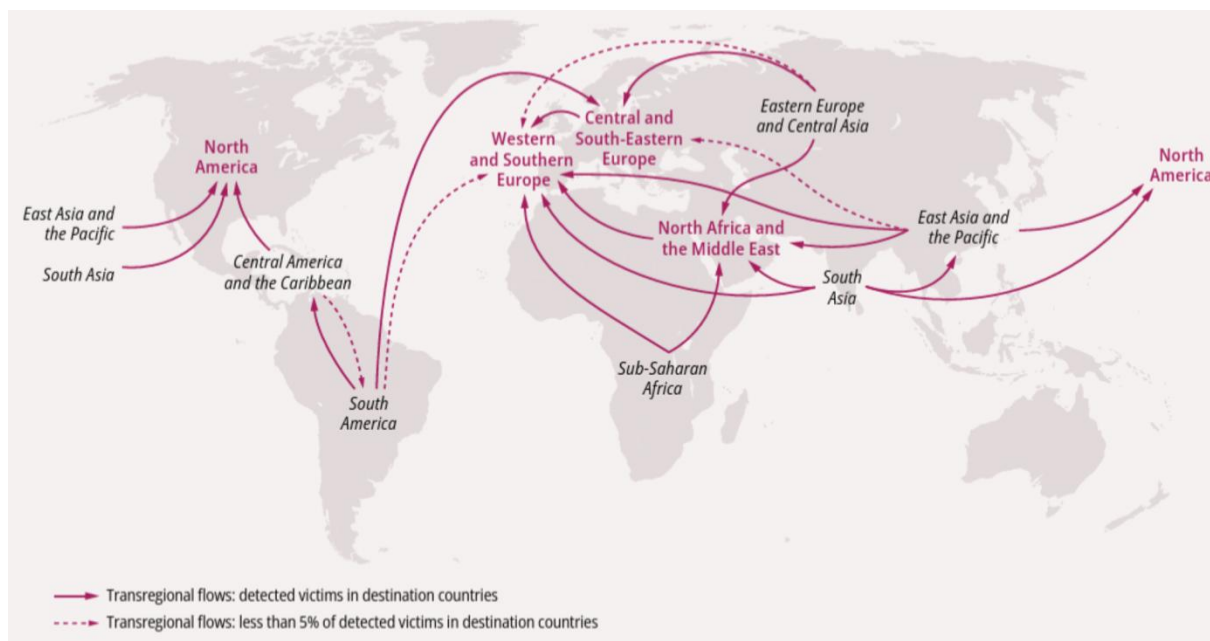
3. Руте трговине људима

У свету се трговина људима одвија на неколико главних релација:

- Из Источне Азије и Пацифика у Северну Америку и Западну и Јужну Европу;
- Из Јужне Азије на Блиски исток и у Северну Африку и Северну Америку;
- Из Подсахарске Африке у Северну Америку и на Блиски исток и у Западну и Јужну Европу;
- Из Источне Европе и Централне Азије у Централну, Јужну и Западну Европу;
- Из Централне Америке и кариба у Северну Америку;
- Из Јужне Америке у Западну Европу.

Западна и Јужна Европа су најчешће дестинације за жртве из више делова света (Источна Европа, Африка, Азија, Јужна Америка). Северна Америка је такође често одредиште, најпре за жртве из Централне Америке, Источне Азије и Јужне Азије.

¹⁵⁵ Е. Мујановић, Е. Муратбеговић, *op. cit.*, стр. 12 и 23.

Слика 1. Најчешће државе порекла и државе дестинације у процесу трговине људима¹⁵⁶

Трговина људима у Европи одвија се кроз више главних рута: балканску, централноевропску, источну, источно-медитеранску, северну и северноафричку. Жртве се превозе и легално уз документацију и нелегално, преко „зелених граница“ или са фалсификованим документима. Више организоване криминалне групе преферирају легалне начине транспорта због мањих ризика, док мање групе често користе опасније нелегалне методе.¹⁵⁷ На европском континенту постоји неколико главних рута којима се жртве доводе у државе Европске уније:¹⁵⁸

- Балтичка рута има полазиште у Русији и балтичким државама (Летонији, Литванији, Естонији), а трговци врше транзит копненим путем до обале Балтичког мора, затим трајектима у скандинавске државе; понекад се користе копнени путеви преко Финске до севера Шведске;
- Северна рута има полазиште у источној Европи, путем преко Пољске, Мађарске, Чешле и Немачке, све до Скандинавије, а користе је мигранти који пристижу авионима из Африке и Јужне Америке; користе се ваздушни и копнени транспорт;
- Централна рута полази из централних европских држава преко развијене мреже ка Аустрији и северној Италији; најчешће се употребљава копнени превоз;

¹⁵⁶ UNODC. *Global report on trafficking in persons 2024*, Vienna, 2024, United Nations Office on Drugs and Crime, стр. 18.

¹⁵⁷ S. Ћопић, *op. cit.*, стр. 53–58.

¹⁵⁸ N. Radović, N. Teofilović, B. Janković, *op. cit.*, стр. 160–161.

- Јужна балканска рута има полазиште са Кавказа, Азије и југоисточне Европе, а креће се путевима преко Молдавије, Румуније, Србије, Црне Горе, као и Бугарске, Северне Македоније и Албаније; жртве се доводе у Грчку или Италију, а затим даље превозе у државе Европске уније;
- Јужна рута полази из западне Африке, преко Алжира и Марока, Гибралтара, до држава дестинација Португалије и Шпаније; на рутама се користе морска пловила;
- Западна рута полази из Централне и Јужне Америке све до Шпаније и Португалије.

Крајем осамдесетих и почетком деведесетих година XX века дошло је до колапса комунизма и друштвене, политичке и економске транзиције у Источној и Централној Европи. Пад Берлинског зида отворио је границе ка Западу, али овај период обележили су бројни конфликти, ратови, етнички сукоби, економска криза и принудне миграције. Ова нестабилност створила је повољне услове за развој трговине људима, посебно женама из земаља источне Европе, које су често биле жртве сексуалне експлоатације. У деведесетим годинама Украјина је била главно „извориште“ жена за тржиште сексуалне експлоатације, а касније се тржиште померало ка Балкану, укључујући Румунију, Молдавију, Бугарску и Албанију. Земље Балкана су због ратова, корупције, недостатка законодавства и присуства мировних снага постале и транзитне и дестинационе земље за жртве трговине људима.¹⁵⁹

Повећана потражња за сексуалним услугама у конфликтним подручјима допринела је принудној проституцији жена из Источне Европе, док су сиромаштво, избеглиштво и недостатак перспектива из Балкана гурали жртве ка западним земљама. Савремени трендови показују ширење трговине људима и из земаља бившег Совјетског Савеза ка Азији и другим дестинацијама ван Европе. Главне земље порекла жртава у Европи су Албанија, Бугарска, Румунија, Молдавија, Русија, Украјина, Белорусија, као и све чешће Србија, Црна Гора и Хрватска.¹⁶⁰

Србија је због свог географског положаја важна транзитна земља за трговину људима (контрола граница, правна регулатива и корупција су кључни фактори који утичу на токове и обим трговине људима у региону и шире), али се све више појављује и као земља порекла и са развијеном унутрашњом трговином. Већина жртава су жене из земаља Источне Европе, док мушкарци углавном долазе из Азије и Балкана. Путеви

¹⁵⁹ S. Ćorić, *op. cit.*, стр. 53–58.

¹⁶⁰ *Ibidem*.

трговине воде ка западној Европи преко Србије, Мађарске и Хрватске. Након уласка Румуније и Бугарске у ЕУ, промет жртава кроз Србију са тих праваца је смањен, док је рута преко Косова и југа Србије и даље активна и ризична.¹⁶¹

У периоду од 2017. до 2022. године, Центар за заштиту жртава трговине људима идентификовао је укупно 320 жртава. Већина ових жртава су жене (више од 75,5%), при чему је најчешћи облик експлоатације сексуална експлоатација, док су око 40% жртава трговине људима деца. Већина идентификованих и претпостављених жртава су држављани Србије, са мањим уделом страних држављана. У Србији је такође препозната и унутрашња трговина људима, где се цео процес трговине (од врбовања до експлоатације) одвија унутар државе.¹⁶²

4. Корупција и инфилтрација у институције

У државама у развоју, корупција је један од елемената који подстичу трговину људима. Корумпирани политичари и званичници (полиција, царина, судство, службе за миграције) обезбеђују трговцима људима да несметано делују у таквим државама. У таквом окружењу трговци лако долазе до „робе“, односно до појединаца који су друштвено и економски рањиви (сиромашна, незапослена лица, деца без одговарајућег надзора, избеглице, мигранти итд.), знајући да не постоји стварна претња од кривичног гоњења. Званичници „затварају очи“ или чак активно учествују у криминалним активностима, па се трговци људима концентришу у државама које су погодно тле за овај тип криминала. Корупција ствара сигурно окружење за трговце, трговину чии исплативим „послом“ и безбедном активношћу, а жртве оставља незаштићене и подложне експлоатацији.¹⁶³

Основна претпоставка је да се особе упуштају у криминалне активности након тога што прорачунају однос добити и ризика (тзв. *Cost-benefit* анализа). Уколико је очекивана добит од, конкретно, трговине људима као криминалне активности велика, а ризик од хапшења и санкција веома мали због слабе контроле, корупције, неефикасног правосуђа, логично је да се особе упусте у такву врсту криминала. По истом принципу

¹⁶¹ S. Ćorić, *op. cit.*, стр. 58–62.

¹⁶² Програм за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024–2029. године, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 25/2024 (у даљем тексту: *Програм за борбу против трговине људима*).

¹⁶³ N. Rajić, *Corruption and trafficking in human beings*, стр. 176.

делују и званичници: спремни су да помогну трговцима људима или да игноришу њихове активности како би остварили личну финансијску корист (од мита, заштите трговаца), јер су свесни да је мала вероватноћа да ће бити санкционисани у државама са распрострањеном корупцијом. Због тога трговци траже начине да подмите државне службенике како би смањили ризике пословања или бирају државе са високим степеном корупције како би имали већу слободу деловања у таквом окружењу.¹⁶⁴

Корупција је најјачи „пуш“ фактор за трговину људима, у већој мери него сиромаштво и политичка нестабилност у држави. Она олакшава деловање трговаца јер могу да потплате званичнике и избегну кривично гоњење, у земљама порекла корупција омогућава регрутацију жртава без страха од од санкција, у државама дестинацијама корупција на границама или у полицији омогућава улазак и експлоатацију жртава, а такође утиче на избор државе са високом корупцијом као сигурне зоне за деловање.¹⁶⁵

Корупција у јавном сектору омогућава да трговина функционише неометане (жртве пролазе границу без контроле), некажњено (случајеви се не истражују или се заташкавају) и у тајности (експлоатација је скривена од закона и јавности). Она је присутна у свим фазама трговине: од регрутације (корумпирана полиција не спречава врбовање), транспорта (гранични службеници се потплаћују да пусте трговце и жртве да пређу границу), експлоатације (службеници не интервенишу, иако имају сазнања о жртвама) и ревиктимизације (након откривања жртве се враћају трговцима). Активна корупција државних службеника одвија се кроз процесе издавања лажних докумената, дојава, враћање жртава трговцима, док се пасивна одвија кроз нестраживање пријава, игнорисање криминалних активности и наговарање жртава да одустану од пријаве или сведочења. Жртве се третирају као криминалци, као илегални мигранти или сексуалне раднице, а њихово неповерење у систем и претходно лоша искуства их одвраћају од пријављивања.¹⁶⁶

5. Подаци о трговини људима у Европи

Глобални токови трговине људима су такви да је препознато преко четири стотине

¹⁶⁴ Рајић, *Corruption and trafficking in human beings*, стр. 176.

¹⁶⁵ *Ibidem*, 177–178.

¹⁶⁶ *Ibidem*, 179–181.

прекограничних рута у свету. Жртве су различитих националности (преко 160), а близу сто тридесет држава идентификовано је као дестинација трговине људима. Жртва најчешће потичу са афричког континента (31%), потом из јужне и источне Азије (24%), Европе и централне Азије (24%) и обе Америке (16%). Око 75% осуђених трговаца људима деловали су оквиру организованих криминалних група, као шире мреже организованог криминала.¹⁶⁷

У табели 1 приказани су подаци о броју лица која су осумњичена за трговину људима у двадесет девет држава Европе (чланицама Европске уније и онима које то нису), као и збирне податке за Европску унију у целини у десетогодишњем периоду.

Табела 1. Број лица осумњичених за учешће у трговини људима у периоду 2014–2023. године¹⁶⁸

Држава / Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Европска унија	2.983	3.145	3.943	5.919	5.868	7.924	7.290	9.647	8.064	8.471
Белгија		181	211	186	155	164	168		79	142
Бугарска	87			19	24	19	28	24	7	16
Чешка	16	12	23	24	15	26	20	21	16	25
Данска	15			4	1	5	3	1	11	10
Немачка		597	551	653	705	556	639	661	719	715
Естонија	3	21	21							8
Ирска				0	0	8		7	8	4
Грчка	125	14	14	147	136	148	16	60	65	143
Шпанија		231	234	258	315	326	264	244	233	441
Француска	590		1.198	1.287	1.499	1.369	1.354	2.126	1.998	1.980
Хрватска		35	28	41	26	34	23	31	15	31
Италија				1.971	2.133	4.661	4.180	4.134	3.155	2.720
Кипар	0					45	17	23	21	13
Летонија	17	83	81	16	13	8	10	14	7	10
Литванија	0			56	8	34	39	33	36	20
Луксембург		6	10	23	11	10	5	18	26	29

¹⁶⁷ UNODC, *op. cit.*, стр. 37.

¹⁶⁸ Eurostat. *Persons involved in trafficking in human beings by legal status and sex*, (2024), преузето: 19. 4. 2025. https://doi.org/10.2908/CRIM_THB_SEX.

Држава / Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Мађарска	222			263		74	197	255	182	272
Малта		2	31	4	12	0	2	0	6	0
Холандија	278	216		165		118		212	255	271
Аустрија		143	98	141	172	105	90	69	70	50
Пољска	103	15	9	18	30	51	39	103	84	71
Португал	43	30	20	30	27	45	34	36	50	53
Румунија	1.438	1.449	1.324	450	400			1.415	826	848
Словенија	8	42	15	15	33	14	4	18	25	16
Словачка	34	23	34	72	53	36	33	39	34	18
Финска	4	0	2	22	19	17	52	40	92	530
Шведска		45	39	54	81	51	73	63	44	35
Норвешка										24
Швајцарска										56
Босна и Херцеговина										8
Црна Гора										28
Албанија										51
Србија										37
Турска										258

Број осумњичених лица на нивоу Европске уније је у посматраном периоду скоро утростручен: са 2.983 лица у 2014. години на 8.471 лице у 2023. години. Нагли раст приметан је од 2016. године и између 2018. и 2019. године. Неколико држава има константно висок број осумњичених лица за трговину људима и то су Француска, Италија, Немачка и Румунија. У појединим државама подаци су непотпуни чиме је отежано праћење броја осумњичених лица на нивоу Европе.

У Финској је приметан велики скок са 92 осумњичена лица у 2022. години на 530 у 2023. години. Шпанија и Грчка бележе раст у последњих неколико година, док су у Мађарској и Пољској вредности нестабилне. Скандинавске државе имају ниже вредности када су у питању осумњичена лица, али њихов број лагано расте у последњим годинама.

Источна Европа (Румунија, Бугарска, Мађарска) има висок број осумњичених лица, што је у складу са тим да ове државе представљају изворне државе за жртве трговине људима. Западна и јужна Европа (Француска, Италија, Шпанија) има висок број осумњичених лица јер државе ових подручја имају улогу држава дестинација или транзитних држава.

У табели 2 приказан је број лица која су правоснажно осуђена за кривично дело трговине људима у периоду од 2014. до 2023. године у државама чланицама Европске уније и неким државама ван ње. Упоредивањем ових података са бројем осумњичених лица, очевидне су важне разлике и индикативни обрасци.

Табела 2. Број лица осуђених за учешће у трговини људима у периоду 2014-2023. године¹⁶⁹

Држава / Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Европска унија	1.497	1.580	1.341	1.734	693	1.724	1.295	2.631	2.097	2.309
Белгија	84			114		113		114		
Бугарска	56	49	36	38	43	29	25	21	24	28
Чешка	6	26	9	14	16	9	9	24	16	12
Данска	12			3	0	0	0	0	3	9
Немачка				157	162	159	166	173	160	151
Естонија	2	4	11	15	4	5	9	2	4	1
Ирска	9	0	0			0	0	2	3	2
Грчка	15	21	9	31	39	60	20	181	221	190
Шпанија	11	19	16	78	70	51	28	64	37	49
Француска	739	902	785	789		995	787	1.094	1.041	1.199
Хрватска					4	4	1	0	0	7
Италија		99	47	48	64			511	222	228
Кипар	12			4	2	4	3	19	5	13
Летонија	14	9	16	10	2	9	2	1	4	5
Литванија	18	16	23	20	48	14	17	30	22	23
Луксембург		9	8	8	20	2	3	2	3	6
Мађарска				10	11	10	10	57	67	143

¹⁶⁹ Eurostat, *Persons involved in trafficking in human beings by legal status and sex*.

Држава / Година	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Малта				0	2	2	2	2	0	4
Холандија	124	124		96		50	37	83	62	53
Аустрија	23	15	26	8	6	12	6	2	5	1
Пољска	17			24	11	32	15	31	9	18
Португал			10	7	25	15	13	16	11	2
Румунија	331	252	333	229	130	130	116	178	164	136
Словенија	0	5	6	10	7	4	5	0	0	0
Словачка	23	28	4	15	8	11	10	21	10	18
Финска	0			1	4	2	4	2	4	11
Шведска	1	2	2	5	15	2	7	1	0	0
Норвешка										0
Швајцарска										14
Босна и Херцеговина										21
Црна Гора										2
Албанија										2
Србија										11
Турска										31

У читавој Европској унији број осуђених лица је знатно мањи од броја осумњичених лица у свим посматраним годинама. У 2023. години било је 8.471 осумњичено лице, али само 2.309 лица које је осуђено, што је око 27%. У 2018. години број осуђених био је само 693, иако је било 5.868 осуђених лица (нешто мање од 12%). Државе које имају континуирано висок број осуђених лица су Француска, Румунија, Немачка и Италија. Од 2023. године податке достављају и државе које нису чланице Европске уније, па се може закључити да регионална сарадња у борби против трговине људима јача.

Графикон Ц. Број осумњичених и осуђених лица у Европској унији у периоду 2014–2023. године

Премда је број осуђених за трговину људима у Европи у порасту, он је и даље знатно мањи у односу на број осумњичених лица. Конкретно, у Европској унији број осумњичених лица је знатно већи у односу на број осуђених. Тачније, свако треће осумњичено лице је у коначници правноснажно осуђено за кривична дела повезана са трговином људима.

Трговина људима је један од најтеже доказивих облика криминала у свету. Проблем је у томе што се истраге спроводе недовољно темељно у преткривичном поступку, не постоји одговарајућа информисаност о правилном прикупљању и анализи доказног материјала и о специфичностима овог облика кривичног дела, а жртве су изложене предрасудама и не усуђују се да сведоче против трговаца, иако су оне кључне у обезбеђивању доказа о почињеном кривичном делу.¹⁷⁰ Организоване криминалне групе свесне су тога да је ризик од откривања кривичног дела и кажњавања низак, јер систем сарадње између полиције и правосуђа у многим државама није довољно ефикасан. Свесни су и тога да је мађународна сарадња веома спор процес и недовољно ефикасан, стога користе то као своје предности и начин за избегавање одговорности.¹⁷¹

¹⁷⁰ Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 453 и 457.

¹⁷¹ N. Radović, N. Teofilović, B. Janković, *op. cit.*, стр. 157.

V МЕЂУНАРОДНИ ПРАВНИ ОКВИР И ЗАШТИТА ЖРТАВА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Глобални карактер трговине људима као једног од облика организованог криминала условио је развој међународноправног оквира и система унутар државних, регионалних и светских институција, са циљевима превенције, заштите, подршке и репарације жртава. У овом поглављу биће приказани кључни међународни документи и механизми путем којих је уређена борба против трговине људима.

1. Улога међународних организација

Улога међународних организација у превенцији трговине људима обухвата сарадњу различитих организација на међународном нивоу у циљу спречавање трговине људима. Организације попут Уједињених нација (УН) и Савета Европе задужене су за креирање правних докумената, конвенција, стандарда које остале државе треба да поштују како би законски спречиле трговину људима. Интерпол и Европол (полицијске и безбедносне организације) обезбеђују средства, опрему, обуку и експертску помоћ државама како би оне могле да сузбију криминалне активности ове врсте. Организације спроводе кампање, радионице и друге активности које треба да подигну свест јавности о проблему трговине људима, чиме би требало да се спречи да појединци постану жртве ланца трговаца. Савет Европе и UNODC (Канцеларија Уједињених нација за дроге и криминал) прикупљају податке и анализирају стање трговине људима на глобалном нивоу како би развиле ефикасније политике и мере.

Међународна организација рада – МОР (енг. *International labour organization* – ILO) је кључна институција у глобалној борби против принудног рада. Њен значај проистиче из њене универзалности (чланице су скоро све светске државе) као и из способности да координише заједничке напоре на међународном нивоу. Основана је 1919. године након Првог светског рата, настала је као део Лиге народа, а 1946. постаје прва специјализована агенција Уједињених нација. Њена основна улога је да кроз конвенције и препоруке утврђује међународне стандарде рада који се односе на заштиту права радника, укључујући забрану принудног и дечјег рада, дискриминацију и право на слободу удруживања. МОР надгледа примену тих стандарда у државама чланицама и

пружа техничку помоћ за њихову имплементацију.¹⁷²

2. Међународни правни инструменти

Међународни правни оквир за спречавање трговине људима јесте скуп закона, политичких и других мера које се примењују и развијају на међународном плану како би се превенирала и спречила трговина људима. Осим тога, њега чине и успостављање сарадње између држава потписница различитих протокола, аката и докумената путем којих оне размењују информације, обрађују постојеће случајеве трговине људима, усклађују законске регулативе и спроводе конкретне мере у борби.

Конвенција Уједињених нација против транснационалног и организованог криминала на снази је од 2003. године и ратификована је од стране великог броја држава, па и Републике Србије.¹⁷³ Њен циљ је борба против организованог криминала кроз унапређење међународне сарадње и усклађивање националних законодавстава. Државе потписнице морају да криминализују учешћа у организованим криминалним групама (група која садржи најмање два или три лица која делују споразумно у циљу вршења тешких кривичних дела) и кривична дела која имају транснационални карактер. Уз Конвенцију су донети допунски протоколи при чему је обухваћена и трговина људима.

Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, који допуњава Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала,¹⁷⁴ односно *Палермо протокол*, један је од важнијих докумената на међународном нивоу на основу којег се спроводи превенција и санкционисање криминалних активности трговине људима, али и обезбеђује заштита жртвама. Протокол је прихваћен од стране чланица УН као међународни правни оквир за борбу против трговине људима. Део је *Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала*. У оквиру протокола дат је оквир за међународну сарадњу држава, при чему међународне организације пружају техничку

¹⁷² ILO, *About the ILO*, 2024, преузето: 15. 6. 2025. <https://www.ilo.org/about-ilo>

¹⁷³ Закон о потврђивању конвенције УН против транснационалног организованог криминала и допунских протокола, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 6/2001.

¹⁷⁴ *Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i decom, koji dopunjava konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, Međunarodni ugovori*, br. 6/2001.

подршку и обуку државама кроз обучавање припадника полиције, тужилаштва и правосудних органа како би били оспособљени за откривање, истраживање и процесуирање случајева трговине људима. Протокол је донет као допунски акт у оквиру Конвенције, при чему је апострофирана заштита жена и деце као осетљивих и најугроженијих категорија трговине људима. Државе потписнице требало би да обезбеде заштиту и подршку жртвама, али у пракси и даље постоје потешкоће у његовој примени: многе жртве и даље остају непознате институцијама, а број процесуираних и осуђених трговаца људима и даље је низак.

Конвенција о правима детета такође је ратификована у Републици Србији¹⁷⁵ и представља документ којима су заштићена права деце као изузетно рањиве групе, у смислу: остваривања права на (достојанствен) живот, заштиту од сваког облика дискриминације, обезбеђивање учешћа у друштвеном животу и заштиту најбољих интереса детета, забране трговине децом, забране илегалних усвојења деце, заштиту од сексуалне и радне експлоатације. Одрасле особе и државе су дужне да подрже свеобухватан развој деце, очувају њихово достојанство и уопште заштите њихова људска права.

Факултативни протокол о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији Република Србија је ратификовала 2002. године¹⁷⁶ чиме се обавезала на примену његових одредби, одмах након што је он усвојен Резолуцијом Генералне скупштине УН као допуна *Конвенције о правима детета*. Протокол је усмерен на заштиту деце од тешких облика експлоатације: трговине, сексуалне злоупотребе и искоришћавања у порнографске сврхе. Државе чланице су Протоколом обавезане да усвоје и спроведу законе који санкционишу кривична дела овог типа, обезбеде заштиту и подршку деци која су жртве неког облика експлоатације и активно раде на превенцији. Посебно су наглашене потребе за међународном сарадњом и партнерством држава у борби против дигиталне и интернет индустрије како би се спречила онлајн злоупотреба малолетних лица.

Конвенцију о укидању свих облика дискриминације жена (Женевска конвенција) Република Србија ратификовала је још 1981. године,¹⁷⁷ при чему је сама Конвенција

¹⁷⁵ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 15/90 и *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 4/96 и 2/97.

¹⁷⁶ Закон о потврђивању факултативног Протокола о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији, уз Конвенцију о правима детета, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 7/2002.

¹⁷⁷ Закон о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, *Службени лист*

усвојена од стране Уједињених нација 1979. године. Државе потписнице морају забранити сваки облик дискриминације према женама, морају да предвиде санкције за прекршиоце и предузму конкретне мере за заштиту и унапређење права жена. Основни циљеви Конвенције су унапређење родне равноправности и елиминација свих облика дискриминације жена. Кроз документ су уведени иновативни концепти у смислу схватања концепта једнакости, разликовање различитих облика дискриминације и преиспитивање родно неутралних норми.

Конвенција о присилном раду МОР-а¹⁷⁸ обавезала је државе чланице (готово све светске државе) да укину све облике принудног рада (под претњом казне, без добровољног пристанка, рад уз било какву принуду). Државе не смеју грађанима налагати принудни рад (посебно не у сврхе политичке принуде или на основу дискриминације грађана), осим у изузетним и јасно прописаним случајевима. Ако до таквог рада дође, држава је дужна да радницима обезбеди правичну надокнаду и одговарајућу заштиту. Конвенција је важан инструмент у борби против принудног рада и трговине људима, као и у унапређењу људских и радних права.

Конвенција о ропству, донета 1926. године у Женеви под окриљем Друштва народа, први је међународни правни акт којим су забрањени сви облици ропства, а Република Србија ју је ратификовала 1953. године.¹⁷⁹ Конвенција јасно дефинише појмове ропства и трговину људима и обавезује државе да укину ропство и санкционишу починиоце. У њој су прописане мере за спречавање принудног рада и других сличних облика експлоатације. Конвенција је обавезујућа у уговорном и обичајном међународном праву.

Допунска конвенција о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличне ропству ратификована је од стране Републике Србије 1958. године,¹⁸⁰ а донета је две године раније на конференцији у Женеви. Била је важан корак ка јачању светске борбе против ропства и трговине људима, због тога што је проширила појам традиционалног схватања ропства и укључила облике као што су трговина женама и

СФРЈ – Међународни уговори, бр. 11/81..

¹⁷⁸ ILO, *Forced labour convention*, (1930), преузето: 11. 6. 2025. https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C029.

¹⁷⁹ Закон о Конвенцији о ропству, закљученој под окриљем Друштва народа у Женеви, 25. септембра 1926. године, *Службене новине Краљевине Југославије*, бр. 234-XCVII/29..

¹⁸⁰ Уредба о ратификацији завршног акта и допунске конвенције о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличних ропству, *Службени лист ФНРЈ – Међународни уговори и други споразуми*, бр. 7/58.

трговина малолетним лицима у циљу њихове експлоатације, већ поменуто дужничко ропство и кметство. Потписнице Конвенције обавезују се на сарадњу у сузбијању ропства са међународним институцијама попут УН.

*Римски статут Међународног кривичног суда*¹⁸¹ у вези са је трговином људима кроз одредбе о злочинима против човечности. Трговина људима и децом може се подвести под облик изабљивања и сексуалног ропства (у члану седам) и сматра се злочином против човечности. Трговина људима у Статуту није експлицитно наведена као засебна категорија, али њене најтеже форме (сексуално ропство, принудни рад, поробљавања, експлоатација) обухваћене су оквиром злочина против човечности. Међународни кривични суд такве случајеве може да процесуира у случајевима систематског кршења људских права.

Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима оријентисана је на превенцију и кажњавање дела трговине људима. У њој је садржана дефиниција и категоризација трговине људима, прописане су обавезе држава о спровођењу мера за њено спречавање и мере које државе морају спровести како би ефикасно санкционисале извршиоце и учеснике у кривичним делима трговине људима. Посебно су дефинисани начини заштите жртава и обавезе држава о размени информација у вези са трговином људима. Конвенција је ратификована је од стране Републике Србије,¹⁸² а ступила је на снагу 2005. године.

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода усвојена је у Риму 1950. године, а ступила је на снагу три године касније. Државе чланице Савета Европе су је потврдиле, а Република Србија ју је ратификовала.¹⁸³ Њено спровођење прати Европски суд за људска права (Стразбур) Конвенцијом се обезбеђују основна људска права и слободе, право на живот, безбедност, правично суђење и личну

¹⁸¹ Закон о потврђивању Римског статута међународног кривичног суда, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 5/2001.

¹⁸² Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима, *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 19/2009.

¹⁸³ Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у Конвенцију и Први протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и Протокола број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима, *Службени лист Србије и Црне Горе – Међународни уговори*, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – испр., и *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 12/2010 и 10/2015.

слободу. Конвенцијом су строго забрањени мучење, нечовечно или понижавајуће поступање, ропство, принудни рад и сви облици дискриминације и протеривања.

Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма усвојена је 2005. године у Варшави.¹⁸⁴ Усмерена је на сузбијање криминала, између осталог и трговине људима (за шта је предвиђено оснивање групе експерата), кроз праћење, заплenu и одузимање незаконито стечене имовине. Њен основни циљ је да се криминалним групама онемогући приступ приходима који потичу из криминалних активности. Конвенција обавезује државе потписнице на усклађивање националног законодавства са прописима о спречавању прања новца, а Република Србија је међу државама које су је ратификовале.

Оквирна одлука Савета Европске уније о борби против сексуалне експлоатације деце и деце порнографије донета је 2004. године.¹⁸⁵ На основу одлуке државе чланице би требало да усагласе своја законодавства када је у питању сексуална експлоатација деце и децја порнографија. Експлоатација деце тим укључује и различите облике злостављања, врбовање деце за проституцију, приморавање на сексуалне активности коришћењем силе, претњи, новца или злоупотребе положаја. За починиоце ове врсте кривичних дела предвиђене су строге казне.

*Декларација о основим принципима и правима радника и других особа које раде или траже рад*¹⁸⁶ коју је усвојила Међународна организација за миграције (ИОМ) важан је документ којим су утврђени међународни стандарди у области права радника. Документ је усмерен на заштиту радника и радница, а заснован је на четири темељна принципа која све државе треба да уважавају и примењују: слобода удруживања, укидање присилног рада, заштита деце од радне експлоатације и забрана дискриминације у запошљавању и на раду. Документ служи као основ за унапређење радних права широм света, а његова примена требало би да створи праведније и безбедније услове за рад.

¹⁸⁴ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма, *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 19/2009.

¹⁸⁵ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 1/2010.

¹⁸⁶ ILO, *ILO declaration on fundamental principles and rights at work and its follow-up (Adopted by the International labour conference at its eighty-sixth session in Geneva, 18 June 1998)*, (1998), преузето: 8. 6. 2025.
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_467653.pdf

3. Међудржавна сарадња

Међудржавна и међународна сарадња је један од основних предуслова за ефикасно супростављање трговини људима и обезбеђивање одговарајуће заштите жртава. Организације као што су Уједињене нације (УН), Међународна организација за миграције (ИОМ), Савет Европе и друге организације, тесно сарађују са појединачним државама у циљу развоја одговарајућих политика, законских оквира и оперативних мера за превенцију трговине људима и подршку жртвама. С обзиром на то је реч о проблему који превазилази националне границе, неопходна је стална координација и усклађеност активности на међународном нивоу.

Међународна сарадња је важан предуслов за ефикасну борбу против трговине људима. Иако је у свим кривичним предметима сарадња међу државама важна, у случају трговине људима она има посебан значај због сложености и транснационалне природе трговине људима. Већина случајева трговине људима обухвата више земаља (од места порекла и транзита до места експлоатације) што значи да су жртве, извршиоци и докази распоређени у различитим правним системима.¹⁸⁷

Формална сарадња спроводи се путем званичних и правно регулисаних процедура кроз које се остварује међународна помоћ у кривичним стварима. Реализује се кроз захтеве за узвратну правну помоћ (енг. *Mutual legal assistance* – MLA), званичне писане захтеве упућене надлежним институцијама у другој држави са циљем прикупљања доказа, саслушања сведока, изручења осумњичених или других поступака предвиђених законом. Овај облик сарадње је формализован међудржавним уговорима, конвенцијама или другим правним механизмима. Формална сарадња може се остварити упућивањем захтева за изручење осумњичених из једне у другу државу ради кривичног гоњења, упућивањем захтева за прикупљање и предају доказног материјала, организовањем саслушања сведока у другој држави, заједничким истрагама и операцијама у складу са међународним споразумима, разменом званичних извештаја и информација преко дипломатских канала итд..^{188,189,190}

¹⁸⁷ Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 462.

¹⁸⁸ *Ibidem*.

¹⁸⁹ Lj. Filipović, *Trgovina ljudima: Priručnik za obuku sudija i tužitelja*, BiH, 2017, OSCE, стр. 58.

¹⁹⁰ OSCE, ODIHR. *Državni mehanizmi za upućivanje žrtava trgovine ljudima (Pridružujući se naporima u zaštiti prava trgovanih osoba): Praktični priručnik*, prev. M. Uljarević, Varšava, 2006, OSCE-ova kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), стр. 67–68.

Неформална сарадња је, с друге стране, размена информација између између органа за спровођење закона и регулаторних тела на непосредан и колегијалан начин, без покретања званичних процедура узвратне правне помоћи. Неформална сарадња се понекад назива и „помоћ полиције полицији“ или „агенција агенцији“, омогућава брзу и ефикасну координацију у размену података и оперативним активностима између надлежних институција.¹⁹¹

Узвратна правна помоћ у кривичним стварима заснива се на:^{192,193}

- Билатералним или мултилатералним уговорима између држава;
- Националним законодавством појединих држава.

С обзиром на то да у пракси регулација у области трговине људима није усаглашена међу државама, као и због њеног транснационалног карактера, важно је да државе успоставе јасан систем изручења осумњичених.¹⁹⁴ У многим државама не постоје одговарајућа законска регулатива која би могла да превенира или спречи трговину људима, а трговци те законске рупе искоришћавају. Одређене заједнице пракса трговине људима не посматра се као табу или нешто незаконито, што додатно отежава спровођење правде над трговцима и откривање илегалних токова трговине људима. Неретко се кривична дела трговине људима изједначавају се имигрантским, криминалним деликтима или кршењем јавног реда, а не као питање основних људских права.¹⁹⁵

¹⁹¹ Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 462.

¹⁹² *Ibidem*, стр. 463.

¹⁹³ Lj. Filipović, *op. cit.*, стр. 57.

¹⁹⁴ Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 463.

¹⁹⁵ I. Musa, *op. cit.*, стр. 102.

VI ДОМАЋИ ПРАВНИ ОКВИР И ЗАШТИТА ЖРТАВА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Правни оквир за борбу против трговине људима у Републици Србији заснован је на усаглашавању националног кривичног законодавства са међународним документима, што је важан темељ за креирање политика и конкретних мера у борби против трговине људима. Посебну важност у усаглашавању има *Конвенција Уједињених нација о борби против транснационалног организованог криминала* и њен допунски протокол.¹⁹⁶

1. Правни оквир

Уставом Републике Србије забрањено је стављање лица у ропски положај, друге сличне положаје и приморавање лица на принудни рад. У овом члану наводи се да ниједно лице не сме бити држано као роб или у стању које подсећа на ропство. Забрањене су све ситуације у којима се лицима ускраћује слобода или се оно третира као имовина или средство у циљу стицања добити. Забрањен је сваки облик трговине људима (сексуална, радна или друга врста експлоатације), јер подразумева нарушавање људских права, достојанства и слободе. Забрањени су сви облици принудног рада и ниједно лице не може бити приморано на рад противно својој вољи. Посебно је наглашено да је искоришћавање лица у неповољном положају у сексуалне или економске сврхе једнако принудном раду. У овом случају постоје изузеци у којима се одређене ситуације не сматрају принудним радом.¹⁹⁷

Иако су у Уставу садржане гаранције људских права, поједина права призната међународним уговорима нису изричито наведена или су недовољно јасно формулисана. Конкретно, не постоји јасно решење када је у питању родна равноправност које би било у складу са *Конвенцијом о укидању свих облика дискриминације жена*. Дискриминација је забрањена на родно неутралан начин, па ефекти заштите жена у пракси могу бити умањени.¹⁹⁸

Трговина људима је као кривично дело уведена у српско законодавство 2003. године, а од тада су извршене одређене промене како би се пронашло одговарајуће

¹⁹⁶ А. Денкић, *Трговина људима – Међународни документи и кривично право Србије* [мастер рад], Ниш, 2018, Универзитет у Нишу – Правни факултет, стр. 42.

¹⁹⁷ Устав Републике Србије, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 26.

¹⁹⁸ А. Денкић, *op. cit.*, стр. 44.

решење да би се креирале добре националне политике за сузбијање трговине људима.^{199,200}

У *Кривичном закону Републике Србије* трговина људима је јасно наведена као озбиљно кривично дело, нарочито ако су жртве малолетне особе или је дело трговине људима почињено унутар организованих криминалних група. Казне су строге и крећу се од неколико година до најмање десет година затвора у зависности од тежине и околности кривичног дела.

Чланом 388 *Кривичног законика* забрањена је трговина људима, њихово врбовање, превоз, куповина, продаја, скривање или задржавање ради експлоатације (сексуалне, радне, принудне, криминалне, просјачења, ропства, одузимања органа итд.). Прописане казне за извршење овог кривичног дела крећу се од три до дванаест година, с тим да је казна најмање пет година уколико је жртва малолетна, 5–15 година уколико жртва претрпи тешке телесне повреде, најмање десет година ако жртва премине и исто толико ако је дело починила организована криминална група. Кривична одговорност починиоца није искључена чак и ако је жртва пристала на експлоатацију.²⁰¹

Чланом 389 забрањена је трговина малолетницима (особама млађим од шеснаест година) ради усвојења, њихово премештање, скривање и продаја. Казне прописане за ово кривично дело су од једне до пет година затвора, најмање три године ако је дело извршено организовано и најмање пет година ако је укључена криминална група.²⁰²

У члану 390. забрањено је ропство и превоз лица у ропском односу, односно стављање особе у ропски положај, трговина особа у таквом положају и подстицање на продају слободе. За то кривично дело предвиђене су казне од једне до десет година, о шест месеци до пет година за превоз између држава и пет до петнаест година ако је жртва малолетна.²⁰³

У *Закону о спречавању насиља у породици*, у члану 4, наведено је да се Закон примењује и у случају трговине људима.²⁰⁴ Министарство правде је у Закон уврстило ово кривично дело како би се српско законодавство усагласило са *Конвенцијом Савета*

¹⁹⁹ N. Radović, N. Teofilović, B. Janković, *op. cit.*, стр. 158.

²⁰⁰ А, Денкић, *op. cit.*, стр. 43.

²⁰¹ Кривични законик, чл. 388.

²⁰² *Ibidem*, чл. 389.

²⁰³ *Ibidem*, чл. 390.

²⁰⁴ Закон о спречавању насиља у породици, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 94/2016 и 10/2023 – др. закон, чл. 4.

Европе о борби против трговине људима. За кривично гоњење починилаца су надлежни виши суд и више јавно тужилаштво. Закон се примењује и на сарадњу државних органа и установа у кривичним поступцима за друга кривична дела која су изричито наведена, укључујући и трговину људима. У складу са овим законом, за сваки случај трговине људима у сваком вишем јавном тужилаштву, полицијској управи, вишем суду и центру за социјални рад биће именована лица за везу која олакшавају координацију и размену информација у циљу заштите жртава и процесуирања починилаца.²⁰⁵

У *Закону о забрани дискриминације*, у члану 13, наведено је да се ропство, трговина људима, сегрегација, апартхејд и слични злочини сматрају се најтежим облицима дискриминације јер директно утичу на слободу и достојанство људи.²⁰⁶ Они се посматрају као најозбиљнији видови кршења људских права, јер директно угрожавају основне слободе и достојанство појединаца и остављају дубоке и трајне последице по жртве. Због тога се ова дела посебно строго санкционишу и сматрају најгорим обликом нарушавања равноправности и људских права.

Закон о странцима обезбеђује посебан статус и привремени боравак жртвама трговине људима. У члану 62 наведено је да се, ако се током поступка идентификације утврди да је странац жртва трговине људима, могуће је обезбедити му привремени боравак до деведесет дана у Републици Србији, без потребе за испуњавањем уобичајених услова, током којег лице има право на заштиту, смештај, медицинску подршку, опоравак и могућност сарадње са органима. Ако је жртва трговине људима малолетно лице, оно се може сместити у хранитељску породицу. Чланом 63 регулисана је могућност сарадње жртве са надлежним органима, при чему се лицу може одобрити привремени боравак од годину дана. У члану 64 наводе се услови када привремени боравак може да се укине (контактирање са починиоцима, престанак сарадње, безбедносни разлози, обустава судског поступка).²⁰⁷

²⁰⁵ Министарство правде, *Трговина људима*, (2018), преузето: 22. 6. 2025. <http://www.mpravde.gov.rs/sr/sekcija/17548/trgovina-ljudima-.php>

²⁰⁶ Закон о забрани дискриминације, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 22/2009 и 52/2021, чл. 13.

²⁰⁷ Закон о странцима, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 24/2018, 31/2019 и 62/2023, чл. 62–64.

2. Стратегије и програми

Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017–2022. године са пратећим Акционим планом усвојена је 2017. године у Републици Србији од стране српске Владе.²⁰⁸ Усмерена је на унапређење превентивних мера, пружање подршке и заштите жртвама и ефикасно сузбијање трговине људима. У истој години Влада је формирала Савет за борбу против трговине људима чија је улога дефинисање националне политике, предлагање конкретних мера и постављање стратешких и свеобухватних циљева у овој области.

Акциони план за спровођење Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава за 2019. и 2020. годину је кључни документ који прати и конкретизује циљеве Стратегије Владе Републике Србије.²⁰⁹ У њему су дефинисане специфичне мере које би требало да обезбеде ефикасан и свеобухватан одговор друштва на трговину људима. Планом је предвиђен континуирани развој и прилагођавање мера у складу са новим потешкоћама и ризицима у овој области, са посебним нагласком на заштиту жена. Конкретно, мере обухватају:

- Унапређење сарадње и партнерстава на локалном, националном и међународном нивоу;
- Развој система раног упозоравања на ризике трговине људима, посебно када су у питању жене и деце и друге рањиве категорије;
- Јачање капацитета свих учесника у Стратегији за брзу и прецизну идентификацију жртава и унапређење система идентификације;
- Активан рад на повећању јавне свести о различитим облицима трговине људима;
- Примену међународних стандарда у раду полиције, тужилаштва и судства, рад на њиховом унапређењу и надзору и развоју професионалних капацитета;
- Обезбеђивање правне заштите жртава трговине људима;
- Јачање рада Центра за заштиту жртава трговине људима;
- Побољшање система заштите, пружања помоћи, подршке и одрживог друштвеног

²⁰⁸ Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017–2022., *Службени гласник Републике Србије*, бр. 77/2017.

²⁰⁹ Акциони план за спровођење Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава за 2019. и 2020. годину, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 50/2019.

укључивања жртава.

Влада Републике Србије донела је 2024. године *Програм за борбу против трговине људима за период 2024–2029. године* као плански документ који би требало да дефинише циљеве и мере у борби против трговине људима у Републици Србији. Главни циљеви Програма су: унапређење заштите људских права, превенција трговине људима, идентификација и помоћ жртвама трговине људи и сузбијање овог типа криминалитета. Програм је донет као наставак ранијих стратешких докумената, конкретно Стратегије из 2017. године. Програм обухвата Акциони план за прве три године спровођења. Израђен је уз подршку Међународне организације за миграције (ИОМ), на основу Устава и бројних закона, а усклађен је са међународним конвенцијама УН, Савета Европе и директивама Европске уније и складу са препорукама GRETA извештаја и Стејт департамента.

Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела: за период 2019–2025. године има за циљ да сачува и унапреди већ постојећа достигнућа у заштити жртава кривичних дела у Србији. То подразумева да се постојећи закони и институционалне гаранције које штите права жртава, посебно осетљивих група као што су деца, жртве трговине људима и породичног насиља, унификују (уједначе) и учине доступним свим жртвама. „Посебан значај и потенцијалну улогу служби подршке које функционишу при организацијама цивилног друштва Стратегија препознаје у области пружања специјализоване подршке посебно осетљивим категоријама жртава и сведока, попут малолетника, жртава насиља у породици или жртава трговине људима“.²¹⁰

²¹⁰ Министарство правде. *Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела: за период 2019–2025. године*, Република Србија, 2019, Министарство правде, стр. 14.

VII ПРЕВЕНЦИЈА И БОРБА ПРОТИВ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Међународни стандарди у области борбе против трговине људима захтевају да жртве буду заштићене на свеобухватан начин, уз јасно дефинисана права. Међународне конвенције и документи прописују низ права које жртве треба да имају и укључују право на помоћ (психолошку, медицинску, правну итд.), право на заштиту, права током кривичног поступка и заштиту од секундарне виктимизације. Од сваке државе се очекује да међународне стандарде преточи у своје законе и обезбеди њихову примену у пракси.²¹¹ Међутим, у многим државама постоји разлика између нормативног и практичног, па иако права постоје „на папиру“, неретко се уопште не примењују или се примењују делимично. Државе које немају потребне капацитете, нарочито сиромашније државе или државе са слабијим институционалним системима, често немају довољно финансијских капацитета, организационих капацитета и знања и стручности за спровођење закона и помоћи жртвама.²¹²

1. Институције и службе за заштиту жртава трговине људима у Републици Србији

Организација цивилног друштва „Астра“ (Акција против трговине људима) обезбеђује подршку жртвама трговине људима као специјализована организација. У оквиру организације жртве могу позвати бесплатни СОС телефон и Европски број за несталу децу или потражити правну помоћ. Организација је посвећена сузбијању свих облика трговине људима, нарочито жена и деце, спречавању насиља и изградњи друштва слободног од експлоатације, дискриминације и друштвених неправедности. Главне активности и циљеви организације јесу:²¹³

- Пружање подршке жртвама трговине људима;
- Заговарање поштовања права жртава и одговарајуће кажњавање починилаца;
- Унапређење националног механизма за борбу против трговине људима;
- Освешћивање јавности о проблему трговине људима;
- Проналажење дугорочног решења за трговину људима и повезане друштвене

²¹¹ Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 25.

²¹² *Ibidem.*

²¹³ Програм за борбу против трговине људима.

проблеме.

Организација „Атина“, односно удружење грађана за борбу против трговине људима и свих облика родно заснованог насиља, спроводи програм друштвеног укључивања жртава, обезбеђује им смештај, психолошку подршку, правну помоћ, програме за професионалну оријентацију и запошљавање, подршку при образовању, здравствену подршку и програме за реинтеграцију.²¹⁴

„Група 484“ је организација која пружа правну, психосоцијалну и материјалну подршку жртвама трговине људима, најпре мигрантима и избеглицама. Такође, води СОС линију, спроводи едукације, подиже свест о овом проблему и заговара унапређење законских политика. Сарађује са државним институцијама и међународним партнерима у циљу ефикасније борбе против трговине људима.²¹⁵

Биро за борбу против трговине људима је посебна организациона јединица унутар Министарства унутрашњих послова Републике Србије, у саставу Управе криминалистичке полиције. Биро је задужен за спречавање, откривање и сузбијање трговине људима, за заштиту и подршку жртвама. Тело координише активности са другим државним органима, невладиним организацијама и међународним партнерима како би се удружени борили против организованог криминала који укључује трговину људима. Биро такође учествује у прикупљању доказа, истрагама и процесу кривичног гоњења починилаца.²¹⁶

Ромски центар за демократију је, као и горенаведене институције службе, активан учесник у реализацији актуелног *Програма за борбу против трговине људима*. У оквиру актуелног пројекта „Транснационална коалиција невладиних организација југоисточне Европе – СТОП“, уз подршку Европске комисије, окупља партнере из Босне и Херцеговине, Албаније, Косова, Северне Македоније и Републике Србије. Циљ пројекта је унапређење политика против трговине људима и родно заснованог насиља, посебно заштита миграната на Балканској рути. Пројекат јача регионалну мрежу невладиних организација, подиже капацитете за дијалог са државним институцијама и развија стратегије за борбу против насиља и трговине људима. Такође, организују се тренинзи за представнике власти, судства, полиције и цивилног сектора ради боље

²¹⁴ Програм за борбу против трговине људима.

²¹⁵ Група 484, *Група 484*, (2025), преузето: 14. 6. 2025. <https://www.grupa484.org.rs>

²¹⁶ МУП, *Трговина људима*, (2025), преузето: 17. 6. 2025. <https://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/banner-sadrzaj/trgovina+ljudima>

имплементације закона и јавног заговарања промена.²¹⁷

Савет за борбу против трговине људима је стручни саветодавни орган Владе Републике Србије, формиран ради боље координације националних и међународних активности у области борбе против трговине људима. Његове главне функције су разматрање извештаја релевантних међународних тела, заузимање ставова и предлагање мера за примену међународних препорука, праћење и оцењивање напретка у спровођењу националних стратегија, усаглашавање рада надлежних државних институција, као и предлагање решења за уочене проблеме и обезбеђивање потребних ресурса. Савет чине председник и чланови, а председник је министар унутрашњих послова, док су чланови министри финансија, рада и социјалних питања, здравља, правде и европских интеграција.²¹⁸

Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима је организација у Министарству унутрашњих послова која подржава Савет за борбу против трговине људима. Она прати, координише и усмерава све активности у борби против трговине људима, обезбеђује примену закона и међународних споразума, сарађује са државним органима, невладиним организацијама и међународним партнерима. Такође организује обуке полицијским службеницима, прикупља и анализира податке и пружа стручну помоћ у превентивним и истражним активностима.²¹⁹

Заштитник грађана у Републици Србији има улогу националног извештача у области трговине људима. То значи да, у складу са Законом о потврђивању *Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима* и Законом о *Заштитнику грађана*, он прати, прикупља и подноси извештаје о стању и мерама које се предузимају у борби против трговине људима. Ова улога помаже у осигурању да Србија поштује своје обавезе према међународним споразумима и унапређује заштиту жртава.²²⁰

Национални координатор за борбу против трговине људима је особа коју Влада Србије званично именује: истовремено води Канцеларију за координацију активности у

²¹⁷ Romski centar za demokratiju, Transnacionalna koalicija nevladinih organizacija jugoistočne Evrope za zaštitu žena i dece od trgovine ljudima i rodno zasnovanog nasilja – STOP, (2016), преузето: 20. 6. 2025. <https://www.rcd.org.rs/projekti/projekti-u-toku/2-transnacionalna-koalicija-nevladinih-organizacija-jugoistocne-evrope-za-zastitu-zena-i-dece-od-trgovine-ljudima-i-rodno-zasnovanog-nasilja-stop>

²¹⁸ Програм за борбу против трговине људима.

²¹⁹ *Ibidem*.

²²⁰ Закон о заштитнику грађана, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 105/2021 2, чл. 8.

борби против трговине људима, која делује при Кабинету директора полиције у Министарству унутрашњих послова. Његова улога је да организује и усмерава све активности и сарадњу између институција у борби против трговине људима.²²¹

Министарство унутрашњих послова (МУП) Републике Србије има као један од главних приоритета борбу против организованог криминала, са посебним фокусом на сузбијање трговине људима. Поред општих организационих јединица које раде на свим кривичним делима (дежурна служба, криминалистичка полиција, гранична полиција, саобраћајна полиција и полиција опште надлежности), унутар Управе криминалистичке полиције формиран је посебан Одсек за сузбијање трговине људима у Служби за борбу против организованог криминала. Такође, у Управи граничне полиције постоји Одељење за сузбијање прекограничног криминала и криминалистичко-обавештајних послова, које има и Одсек за сузбијање илегалних миграција и трговине људима. Када је трговина људима извршена од стране организоване криминалне групе, случајевима се баве посебни правосудни органи — Тужилаштво за организовани криминал и Посебно одељење Вишег суда у Београду.²²²

2. Идентификација и реинтеграција жртава

Током првог испитивања, полиција може посумњати да је особа жртва трговине људима и тада мора поштовати одређене стандарде заштите. Особа треба да буде јасно и на свом језику обавештена о истрази, са присуством преводиоца ако је то потребно. Треба избегавати непријатна лична питања, а званична идентификација жртве захтева доказе, што може потрајати због сложености случаја и психичког стања особе. Особи треба дати време за размишљање и приступ помоћи без притиска на то да мора одмах дати изјаву. Поред изјаве, прикупљају се и други докази да би се потврдила трговина људима.²²³

Финансијска помоћ жртвама трговине људима треба бити систематска и дугорочна, дајући им довољно времена за доношење одлука. Због несигурног правног статуса, многе жртве немају приступ државним социјалним и медицинским услугама. Директна државна новчана помоћ ретко је доступна, па се најчешће подршка пружа преко

²²¹ Програм за борбу против трговине људима.

²²² М. Јовановић, *op. cit.*, стр. 83–84.

²²³ OSCE, ODIHR, *op. cit.*, стр. 66.

невладиних организација које обезбеђују смештај, храну, медицинску и психолошку помоћ, правни савет и друге услуге. Финансирање долази из државних програма, међународних организација, донаторских програма и хуманитарних извора. Државе се подстичу да подрже ове организације како би жртве добиле адекватну помоћ.²²⁴

Сигуран смештај је кључан за подршку жртвама трговине људима и мора бити прилагођен различитим групама (жене, мушкарци, деца). Флексибилан систем различитих смештајних опција боље задовољава потребе жртава него једно централно склониште. Постоје склоништа за кратки боравак која пружају иницијалну помоћ и процену, као и поверљива склоништа са тајним адресама намењена жртвама у опасности. Добро управљање склоништима подразумева јасна правила и сарадњу између различитих институција.²²⁵

Жртвама трговине људима потребне су специјализоване услуге као што су хитна помоћ, психолошко саветовање, правна помоћ, стручна обука и подршка при запошљавању. Те услуге углавном пружају невладине организације које блиско сарађују са склоништима, а могу се организовати и на сигурним, поверљивим локацијама или путем телефона ради заштите жртава. Циљ је пружити свеобухватну подршку за опоравак и реинтеграцију.²²⁶

Репатријација жртава трговине људима углавном се дешава након правних поступака и „времена за размишљање“, али често носи ризике као што су одмазда и поновна трговина. Повратак у земљу порекла може бити тежак због лоших социјалних и економских услова, стигматизације и недостатка подршке. Безбедан повратак захтева пажљиво планирање, заштиту података и сигурносне мере. Успешна реинтеграција зависи од сарадње између земаља, доступности помоћи и дугорочне подршке жртвама. Државни системи и међународне организације треба да омогуће ове процесе како би жртве могле поново постати део друштва.²²⁷

Компензација жртвама трговине људима је важан облик правде и подршке који помаже жртвама да обнове свој живот. Она може укључивати надокнаду за физичку и психичку патњу, материјалне губитке и неостварене зараде. Компензација се најчешће тражи од починилаца, кроз грађанске или кривичне поступке, а ако то није могуће,

²²⁴ OSCE, ODIHR, *op. cit.*, стр. 71–73.

²²⁵ *Ibidem*, стр. 74–75.

²²⁶ *Ibidem*, стр. 78–79.

²²⁷ *Ibidem*, стр. 81–84.

држава може исплатити помоћ из посебних фондова. Важно је да жртве буду правовремено информисане о својим правима и добију одговарајућу подршку. Такође, одузимање имовине и новца стечених криминалним делима служи као средство кажњавања починилаца и финансирања помоћи жртвама.²²⁸

*Декларацијом Уједињених нација о основним принципима правде за жртве кривичних дела и злоупотребе моћи*²²⁹ успостављен је оквир за поштовање, заштиту и остваривање права жртава. Њом су утврђени универзални стандарди који имају за циљ да обезбеде правичан, достојанствен и подржавајући третман жртава у свим фазама кривичног поступка. Према овој декларацији, жртве имају право: да буду третиране са поштовањем, достојанством и уважавањем; да буду обавештене о напретку случаја, укључујући исходе истраге и суђења; на правну заступљеност и активно учешће у поступку; да буду упућене на адекватне службе за психолошку, социјалну и правну подршку; на заштиту физичке сигурности током и након поступка; на очување приватности и конфиденцијалности; на накнаду штете – било од стране починиоца, било кроз механизме које обезбеђује држава.²³⁰

Невладине организације и јавне социјалне службе играју кључну улогу у процесу заштите и опоравка жртава трговине људима, посебно током поступка кривичног гоњења и суђења. Њихова улога подразумева пружање свеобухватне психосоцијалне, правне и безбедносне подршке, с циљем да се жртва оснажи, заштити од додатних ризика и охрабри да учествује у поступку без страха од поновне виктимизације. Да би ова улога била ефикасна, неопходна је континуирана и координисана сарадња са надлежним институцијама — полицијом, тужилаштвом и судовима. Механизми помоћи које пружају ове организације и службе од посебног су значаја, јер доприносе обнављању самопоштовања и осећаја сигурности код жртве. Психолошка и социјална подршка помажу у ублажавању трауматских последица и оснажују жртву да поново проговори о болним искуствима, као и да сведочи у поступцима против починилаца. Ефикасна и конкретна помоћ значајно смањује ризик од поновне виктимизације и подржава дугорочни опоравак. Системска и професионална подршка тиме постаје не само средство заштите, већ и предуслов за правду и рехабилитацију.²³¹

²²⁸ OSCE, ODIHR, *op. cit.*, стр. 84–87.

²²⁹ UN, *Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse of power*, General Assembly resolution 40/34, adopted on 29 November 1985.

²³⁰ Ž. Bjelajac, *op. cit.*, стр. 449.

²³¹ *Ibidem*, стр. 451.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Трговина људима је озбиљан глобални проблем који обухвата различите облике експлоатације и један је од најтежих облика кршења основних људских права у модерном друштву. Иако се овај феномен најчешће повезује са сексуалном експлоатацијом, показано да је спектар облика трговине људима обухвата и друге форме попут принудног рада, просјачења, принудних бракова, уклањања и трговине органима и експлоатације лица у ратним условима. Све облике трговине и експлоатације људима повезује чињеница се оно врши над лицима која су у стању повећане рањивости, лицима која су лишена слободе избора, подложна су обманама, насиљу и притисцима и нису у довољној мери заштићена.

Трговина људима није изоловани феномен који постоји у друштвеном вакууму, већ је условљена структурним факторима као што су сиромаштво, неједнакост, политичка нестабилност, ратни сукоби, институционална корупција и слично. Посебно забрињава чињеница да модерни облици трговине људима укључују организоване криминалне мреже које делују у сагласју са органима на државним границама земаља и које користе слабости у различитим правним системима како би избегле последице због чињења овог кривичног дела.

Повећање броја лица која постају жртве трговине људима на глобалном нивоу показује да и даље постоји (и продубљује се) значајан јаз између међународних инструмената за превенцију и спречавање трговине људима и њихове реалне примене. Законодавни оквири држава јесу постављени тако да спрече и санкционишу овакву праксу, али њихово спровођење често није довољно да би се откриле скривене мреже и канали трговаца људима, нарочито у корумпираним системима. Истовремено, жртве трговине људима остају маргинализоване, стигматизоване и без одговарајуће заштите који им додатно отежавају опоравак и реинтеграцију у друштво.

Посебно, трговина људима у ратним условима у последњим деценијама добила је нове, бруталније форме, где се деца користе као војна снага, жене постају жртве сексуалне експлоатације или бивају жртве силовања, а избеглице и мигранти постају лак плен трговаца људима. Савремени сукоби и миграционе кризе додатно појачавају обим и сложеност проблема трговине људским бићима.

Борба против трговине људима могућа је уколико се темељно схвате њени узроци и последице. То је једино могуће уз мултисекторски приступ и удруживање држава у

борби против ове врсте организованог криминала. Потребно је едуковати и оснажити угрожене друштвене групе, увести ефикасну правну заштиту жртава, ојачати капацитете институција и успоставити системе засноване на међународној солидарности и координацији. Усмеравањем више ресурса ка развоју детаљнијих истраживања, образовању и развоју технологија може се створити основа за идентификацију и пресретање криминалних мрежа које се баве трговином људима.

О стварном напретку се може говорити тек након успостављања јединственог система путем којег ће се људима вратити достојанство и заштити слобода грађана у свету. Такође, без успостављања етички одговорног друштва немогуће је створити отпор и искоренити најмрачнији облик модерног ропства. До тада ће трговина људима остати један од најтежих и најсложенијих облика криминалитета који захтева, најпре, глобалну, институционалну, али и појединачну одговорност.

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

Монографије и стручна литература

1. Bjelajac, Ž., *Trgovina ljudima: Zločin protiv čovečnosti*. Novi Sad, 2014, Univerzitet Privredna akademija Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Novi Sad.
2. Kovačević, B., Kovačević, I., *Globalizacija destrukcije*. Banja Luka, 2019, Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja.
3. Marinković, D., *Uvod u sociologiju: Osnovni pristupi i teme*, Novi Sad, 2007, Mediterran Publishing d.o.o.
4. Мујановић, Е., Муратбеговић, Е., *Трговина људима: Приручник за обуку криминалистичке полиције у Босни и Херцеговини, „Борба против трговине људима и организованог криминала“ Европске комисије и ИЦМПД у сарадњи са ЕФ и ФИИАПП, Бања Лука – Мостар – Сарајево*, 2015, International Centre for Migration Policy Development (ICMPD).
5. OSCE, ODIHR. *Državni mehanizmi za upućivanje žrtava trgovine ljudima (Pridružujući se naporima u zaštiti prava trgovanih osoba): Praktični priručnik*, prev. M. Uljarević, Varšava, 2006, OSCE-ova kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR).
6. Filipović, L., *Trgovina ljudima: Priručnik za obuku sudija i tužitelja*, Bosna i Hercegovina, 2017, OSCE.

Радови у часописима, зборницима, чланци са конференција

7. Anđelković, M., Prostitucija i ilegalna migracija kao pojave iza kojih se krije moguća trgovina ljudima – Analiza prakse organa za prekršaje u Beogradu, *Astra – Akcija protiv trgovine ljudima*, 2023, 47–55. <https://doiserbia.nb.rs/ft.aspx?id=1450-66370304047A>
8. Бановић, Б., Нормативни оквир за супротстављање трговини људским органима, *Анали Правног факултета у Београду*, вол. 65, бр. 3, 2017, 70–97. <https://doi.org/10.5937/AnaliPFB1703070B>
9. Đukić, A., Medijsko uokviravanje trgovine ljudima, *Megatrend revija*, вол. 18, бр. 2,

- 2018, 43–62. <https://doi.org/10.5937/MegRev2101043D>
10. Ђукић, А., Трговина људима у оружаним сукобима, *Војно дело*, вол. 72, бр. 1, 2020, 41–55. <https://doi.org/10.5937/vojdelo2001041D>
11. Jovanović, S., „Дејји бракови“ у сени кривичних дела, *Crimen*, вол. 13, бр. 1, 2022, 48–63. <https://doi.org/10.5937/crimen2201048J>
12. Kovačević, B., Rizici i bezbjednosne prijetnje, у: Kovačević, B. (ур.), *Rizici i bezbjednosne prijetnje (zbornik radova)*, Banja Luka, 2015, Udruženje nastavnika i saradnika Univerziteta u Banjoj Luci, 7–14.
13. Коларски, Љ., Трговина људима као облик организованог криминала, *Национални интерес*, вол. 40, бр. 3, 2022, 297–315. <https://doi.org/10.22182/ni.4032021.13>
14. Mrvić-Petrović, N., Trgovina ljudskim bićima kao specifična forma ženske migracije, *Temida*, бр. 1, 2002, 13–33.
15. Musa, I., Trgovina ljudima – ropstvo 21. stoljeća, *Hum*, вол. 12, бр. 17–18, 2017, 88–113.
16. Pajić, N., Korupcija i trgovina ljudima – (Ne)istraženo jezgro, *Megatrend revija*, вол. 20, бр. 3, 2023, 173–186. <https://doi.org/10.5937/MegRev2303173P>
17. Пајић, Н., Трговина људима: Социоекономски и културни чиниоци, *Годишњак Факултета безбедности*, вол. 1, 2017, 237–256. <https://doi.org/10.5937/GFB1701237P>
18. Pajić, N., Trgovina ljudima i ljudska (ne)bezbednost, *Megatrend revija*, вол. 21, бр. 1, 2024, 127–144. <https://doi.org/10.5937/MegRev2401127P>
19. Pajić, N., Human trafficking as a threat to personal security, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Novi Sad*, вол. 57, бр. 3, 2023, 973–988. <https://doi.org/10.5937/zrpfn57-45000>
20. Radović, N., Teofilović, N., Janković, B., N., Osvrt na proces realizacije trgovine ljudima, *Suzbijanje kriminala i evropske integracije: zbornik radova sa naučno-stručnog skupa sa međunarodnim učešćem, Tara, 22–24. jun 2010. godine*, Beograd, 2010, Kriminalističko-policijska akademija – Fondacija Hans Zajdel, 157–165.
21. Тошић, Д., Трговина женама као један од облика насилја над женама, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, вол. 90, бр. 3–4, 2018, 170–182. <https://doi.org/10.5937/gakv1803170T>
22. Ћопић, С., Путеви трговине људима у Европи и позиција Србије на њима, *Temida*, вол. 11, бр. 4, 2008, 49–68. <https://doi.org/10.2298/TEM0804049C>

Остала истраживачка грађа

23. Денкић, А., *Трговина људима – Међународни документи и кривично право Србије* [мастер рад], Ниш, 2018, Универзитет у Нишу – Правни факултет.
24. Eurostat, *Persons involved in trafficking in human beings by legal status and sex* [dataset], (2024), преузето: 19. 4. 2025. https://doi.org/10.2908/CRIM_THB_SEX
25. Eurostat, *Victimes de la traite des êtres humains pour toutes les formes d'exploitation* [dataset], (2024), преузето: 19. 4. 2025. https://doi.org/10.2908/CRIM_THB_VEXP
26. ILO, Walk free, IOM, *Global estimates of modern slavery: Forces labour and forced marriage*, Geneva – Perth, 2022, International labour organization (ILO) – Walk free – International organization for migration (IOM).
27. Јовановић, М., *Трговина људима као облик организованог криминала* [мастер рад], Београд, 2019, Универзитет у Београду – Факултет безбедности.
28. Марковић, Д., *Безбедносни изазови, ризици и претње илегалних миграција* [докторска дисертација], Београд, 2016, Универзитет у Београду – Факултет безбедности.
29. UNODC, *Global report on trafficking in persons 2024*. Vienna, 2024, United Nations Office on Drugs and Crime.

Извори са интернета

30. Anti-Slavery International, *What is bonded labour?*, (2025), преузето: 14. 4. 2025. <https://www.antislavery.org/slavery-today/bonded-labour/>
31. Anti-Slavery International, *What is child marriage?*, (2025), преузето: 14. 4. 2025. <https://www.antislavery.org/slavery-today/child-marriage/>
32. Anti-Slavery International, *What is forced labour?*, (2025), преузето: 14. 4. 2025. <https://www.antislavery.org/slavery-today/forced-labour/>
33. Anti-Slavery International, *What is human trafficking?*, (2025), преузето: 14. 4. 2025. <https://www.antislavery.org/slavery-today/human-trafficking/>
34. Atina, *Ko su trgovci ljudima?*, (2025), преузето: 21. 6. 2025. <http://www.atina.org.rs/sr/ko-su-trgovci-ljudima-0>
35. Atina, *Šta je trgovina ljudima?*, (2025), преузето: 18. 4. 2025.

- <http://www.atina.org.rs/sr/%C5%A1ta-je-trgovina-ljudima>
36. Atina, *Deset predrasuda o trgovini ljudima*, (2023), преузето: 21. 6. 2025.
<http://www.atina.org.rs/sr/deset-predrasuda-o-trgovini-ljudima>
37. Atina, *Zašto postoji trgovina ljudima?*, (2023), преузето: 1. 6. 2025.
<http://www.atina.org.rs/sr/za%C5%A1to-postoji-trgovina-ljudima>
38. Влада Републике Србије, *Сузбијање трговине људима*, (2023), преузето: 1. 6. 2025.
<https://www.srbija.gov.rs/cinjenice/316686>
39. Grupa 484, *Grupa 484*, (2025), преузето: 14. 6. 2025. <https://www.grupa484.org.rs>
40. European Institute for Gender Equality, *Discrimination against women*, (2023), преузето: 1. 6. 2025. https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1221?language_content_entity=bs
41. European Institute for Gender Equality, *Vulnerable groups*, (2023), преузето: 1. 6. 2025.
https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1453?language_content_entity=bs
42. Europol, *Trafficking in human beings*, (2022), преузето: 19. 4. 2025.
<https://www.europol.europa.eu/crime-areas/trafficking-in-human-beings>
43. ILO, *About the ILO*, (2024), преузето: 15. 6. 2025. <https://www.ilo.org/about-ilo>
44. Министарство правде, *Шта је трговина људима?*, (2018), преузето: 14. 4. 2025.
<http://www.mpravde.gov.rs/tekst/17551/sta-je-trgovina-ljudima.php>
45. Министарство правде, *Трговина људима*, (2018), преузето: 22. 6. 2025.
<http://www.mpravde.gov.rs/sr/sekcija/17548/trgovina-ljudima-.php>
46. МУП, *Трговина људима*, (2025), преузето: 17. 6. 2025.
<https://www.mup.gov.rs/wps/portal/sr/baner-sadrzaj/trgovina+ljudima>
47. Romski centar za demokratiju, *Transnacionalna koalicija nevladinih organizacija jugoistočne Evrope za zaštitu žena i dece od trgovine ljudima i rodno zasnovanog nasilja – STOP*, (2016), преузето: 20. 6. 2025. <https://www.rcd.org.rs/projekti/projekti-u-toku/2-transnacionalna-koalicija-nevladinih-organizacija-jugoistocne-evrope-za-zastitu-zena-i-dece-od-trgovine-ljudima-i-rodno-zasnovanog-nasilja-stop>
48. Soken-Huberty, E., *10 Causes of human trafficking*, (2019), преузето: 28. 5. 2025.
<https://www.humanrightscareers.com/issues/10-causes-of-human-trafficking/>
49. Stojić, S., Tomović, K., *Ko su najčešće žrtve trgovine ljudima u Srbiji?*, (2022), преузето:

19. 6. 2025. <https://n1info.rs/vesti/ko-su-najcesce-zrtve-trgovine-ljudima-u-srbiji/>
50. Stop the Traffik, *Definition and scale*, (2022), преузето: 17. 4. 2025.
<https://stopthetraffik.org/what-is-human-trafficking/definition-and-scale/>
51. Stop the Traffik, *Types of exploitation*, (2022), преузето: 17. 4. 2025.
<https://stopthetraffik.org/>
52. UN, *Understanding human trafficking*, (2025), преузето: 11. 4. 2025.
<https://www.un.org/en/peace-and-security/understanding-human-trafficking>

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

Закони

53. Кривични законик, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.
54. Закон о забрани дискриминације, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 22/2009 и 52/2021.
55. Закон о Заштитнику грађана, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 105/2021.
56. Закон о спречавању насиља у породици, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 94/2016 и 10/2023 – др. закон.
57. Закон о странцима, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 24/2018, 31/2019 и 62/2023.
58. Устав Републике Србије, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 98/2006 и 115/2021.

Стратегије, акциони планови и програми

59. Акциони план за спровођење Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава за 2019. и 2020. годину, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 50/2019.
60. Министарство правде, *Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела: за период 2019–2025. године*, Република Србија, 2019, Министарство правде.
61. Програм за борбу против трговине људима у Републици Србији за период 2024–2029. године, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 25/2024.
62. Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017–2022, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 77/2017.

Међународни уговори и конвенције ратификоване у Србији

63. Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима, *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 19/2009.
64. Закон о Конвенцији о ропству, закљученој под окриљем Друштва народа у Женеви, 25. септембра 1926. године, *Службене новине Краљевине Југославије*, бр. 234-XCVII/29.
65. Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 1/2010.
66. Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма, *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 19/2009.
67. Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 6/2001.
68. Закон о Потврђивању Римског Статута Међународног Кривичног Суда, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 5/2001.
69. Закон о потврђивању Факултативног протокола о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији, уз Конвенцију о правима детета, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 7/2002.
70. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у Конвенцију и Први протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и Протокола број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима, *Службени лист Србије и Црне Горе – Међународни уговори*, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – испр., и *Службени*

гласник Републике Србије – Међународни уговори, бр. 12/2010 и 10/2015.

71. Закон о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 11/81.
72. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 15/90 и *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 4/96 и 2/97.
73. Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i decom, koji dopunjava Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, *Međunarodni ugovori*, br. 6/2001.
74. Уредба о ратификацији Завршног акта и Допунске конвенције о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличних ропству, *Службени лист ФНРЈ – Међународни уговори и други споразуми*, бр. 7/58.
75. Council of Europe, *Convention on action against trafficking in human beings*, Warsaw, 2025, Council of Europe Treaty Series.

Међународни документи и декларације

76. ILO, *ILO Declaration on fundamental principles and rights at work and its follow-up*, (Adopted by the International Labour Conference at its Eighty-sixth Session in Geneva), (1985), преузето: 8. 6. 2025. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_467653.pdf
77. ILO, *Forced labour convention*, (1930), преузето: 11. 6. 2025. https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C029
78. UN, *Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse of power*, General Assembly resolution 40/34, adopted on 29 November 1985.
79. УН, *Декларација о људским правима*, (1948), преузето: 17. 6. 2025. <https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/medjunarodna-dokumenta/UJEDINJENE-NACIJE/Univerzalnadeklaracijacir.pdf>

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Трговина људима – модерно ропство – обухвата различите форме кршења људских права и експлоатације, данас добија другачије размере, а претежно је мотивисана стицањем профита. Иако је одавно присутна кроз историју, данас је специфичном чине велика прикривеност, покретљивост актера и високоорганизовани ланци деловања на светском нивоу. Овај рад је посвећен испитивању феномена трговине људима као једног од најтежих облика нарушавања основних људских права. Истражени су правни, институционални и друштвени аспекти борбе против ње, фактори ризика, начини деловања криминалних група и појединаца укључених у организован криминал. Трговина људима регулисана је путем међународних и националних правних оквира, те је и њима посвећена пажња.

Ипак, трговина људима је, поред свих напора за њено сузбијање, и даље присутна у свету, нарочито у државама у развоју. Починиоци се слабије процесуирају, јер је тешко доказати криминалне активности појединаца и група, а жртве неретко одбијају да сарађују због слабо развијених и недовољно поузданих механизма заштите. Због тога је циљ рада да се препознају, анализирају и критички сагледају многи аспекти трговине људима и институционални механизми за њено спречавање. У том смислу, рад је методолошки утемељен на дескриптивно-аналитичком приступу и квалитативној анализи различитих извора, уз квантитативне податке о броју осумњичених и осуђених трговаца људима.

Готово сви облици трговине људима који се спроводе над особама из рањивих категорија укореењени су у друштвеним и политичким структурама који су плодно тле за њихову експлоатацију у оквиру организованих, умрежених криминалних група које делују прекогранично. Иако постоје инструменти којима се трговина може сузбити, у пракси је њихова примена ограничена, нарочито у ратним зонама и зонама миграција.

Борба против трговине људима мора бити мултисекторски организована и глобално координисана. Такође, потребно је ојачати институционалне капацитете, освестити јавност, унапредити механизме заштите жртава и технолошки унапредити механизме за међународну сарадњу.

Кључне речи: експлоатација, људска права, међународна сарадња, модерно ропство, организовани криминал, трговина људима

ABSTRACT AND KEYWORDS

Human Trafficking as a form of organized crime

Human trafficking – modern slavery – encompasses different forms of human rights violations and exploitation. In today's world, it is taking on new dimensions, predominantly driven by profit. Although present throughout history, modern human trafficking has a covert nature, the mobility of its actors, and highly organized global networks. In this paper, we have examined human trafficking as one of the most severe forms of fundamental human rights violations. It explores the legal, institutional, and social aspects of combating this phenomenon, identifies risk factors, and analyzes the methods used by criminal groups and individuals involved in organized crime. Given that human trafficking is regulated by both international and domestic law, these legal instruments are examined in detail.

Despite numerous efforts to suppress it, human trafficking remains widespread, especially in developing countries. Perpetrators are rarely prosecuted due to difficulties in proving their criminal activities, while victims often refuse to cooperate because of underdeveloped and unreliable protection systems. Therefore, this paper aims to identify, analyze, and critically assess multiple aspects of human trafficking and the institutional mechanisms for its prevention. Methodologically, the paper employs a descriptive-analytical approach and qualitative analysis of various sources, supported by quantitative data on the number of suspects and convicted traffickers.

Almost all forms of human trafficking affecting vulnerable groups are deeply rooted in social and political structures that create fertile ground for exploitation through organized, cross-border criminal networks. Although legal instruments for suppression do exist, their practical application remains limited, particularly in war zones and migration hotspots.

The fight against human trafficking must be multisectorally organized and globally coordinated. It is also necessary to strengthen institutional capacities, raise public awareness, improve victim protection mechanisms, and enhance technological tools for international cooperation.

Keywords: exploitation, human rights, international cooperation, modern slavery, organized crime, human trafficking

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Томислав Микић рођен је 4. септембра 1992. године у Нишу. Средњу правно-пословну школу завршио је у родном граду 2011. године. Исте године уписао је Правни факултет на Универзитету у Нишу. Године 2015 стекао је статус апсолвента, а 2019 дипломирао је на Правном факултету за привреду и правосуђе у Новом Саду, на правном смеру. Говори енглески језик. Налази се у сталном радном односу у Министарству унутрашњих послова од 2018. године при чему обавља функцију Вође првог безбедносног сектора са чином Заставника. Положио је државни испит за високу школу 2022. године у склопу Министарства унутрашњих послова.